

II

(Teatised)

EUROOPA LIIDU INSTITUTSIOONIDE, ORGANITE JA ASUTUSTE TEATISED

EUROOPA KOMISJON

KOMISJONI TEATIS

Komisjoni teatis ebaseadusliku ja siseturuga kokkusobimatu riigiabi tagasinõudmise kohta

(2019/C 247/01)

Sisukord

	<i>Lehekiilg</i>
1. SISSEJUHATUS	2
2. ÜLDPÕHIMÕTTED	3
2.1. Abi tagasinõudmise eesmärk ja ulatus	4
2.2. Lojalse koostöö põhimõte	4
2.2.1. Üldpõhimõte	4
2.2.2. Teabe jagamise suhtes kohaldatav põhimõte	4
2.3. Tagasinõudmise kohustus	5
2.4. Tagasinõudmise kohustuse piirangud	5
2.4.1. Euroopa Liidu õiguse üldpõhimõtted	5
2.4.2. Aegumistähtaeg	9
2.5. Liikmesriigi õiguse kohaldamine ning komisjoni tagasinõudeotsuste kohene ja tulemuslik täitmine	10
3. KOMISJONI JA ASJAOMASE LIIKMESRIIGI ROLL	10
3.1. Komisjoni roll	11
3.2. Liikmesriigi roll	11
4. TAGASINÕUDEOTSUSE RAKENDAMINE	12
4.1. Otsuse täitmise tähtaja pikendamise taotlus	12
4.2. Avakohtumine	13
4.3. Nende abisaajate kindlakstegemine, kellelt tuleb abi tagasi nõuda	13
4.3.1. Ettevõtjate gruppi kuuluva abisaaja kindlakstegemine	13
4.3.2. Tagasinõudekorralduse laiendamine; majanduslik järjepidevus	13
4.3.3. Maksumeetmete kaudu abi saajad	15
4.4. Tagasinõutava summa kindlaksmääramine	15
4.4.1. Maksumeetmed	16
4.4.2. Tagasinõudmisega seotud intressi arvutamine	16
4.5. Tagasinõudekorralduse kättetoimetamine	17
4.6. Abi esialgne tagasimaksmine	17
4.7. Abi tagasinõudmise alternatiivsed viisid	18
4.8. Maksejõuetusmenetlus	19

4.9	Abi tagasinõudmise menetluse ajutine ja lõplik lõpetamine	20
5.	KOHTUVAIDLUSED LIIKMESRIIKIDE KOHTUTES	20
6.	KOMISJONI TAGASINÕUDEOTSUSE RAKENDAMATA JÄTMISE TAGAJÄRJED	21
6.1	Rikkumismenetlus	21
6.1.1	ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 2 alusel esitatav hagi	21
6.1.2	ELi toimimise lepingu artikli 260 lõike 2 alusel esitatav hagi	22
6.2	Deggendorfi kohtuotsus	23
7.	LÕPPSÄTTED	23

1. SISSEJUHATUS

1. Euroopa Komisjon (edaspidi „komisjon“) on riigiabi ajakohastamisega ⁽¹⁾ tegeleenud alates 2012. aastast. Ajakohastamise raames on komisjon ühtlustanud ja konsolideerinud mitmeid suuniseid. Õigusaktide paketiga on suurendatud ka liikmesriikide vastutust ning tihendatud komisjoni ja liikmesriikide vahelist koostööd riigiabi käsitlevate õigusnormide täitmise tagamise valdkonnas. Selle tulemusena annavad liikmesriigid rohkem abi ilma komisjoni eelneva kontrollita. Junckeri komisjon on sellele küsimusele erilist tähelepanu pööranud ja 2015. aastast alates on 96 % uutest abimeetmetest, millega seotud kuludest teatati esimest korda, kuulunud üldise grupierandi määruse ⁽²⁾ kohaldamisalasse. See tähendab 2013. aastaga võrreldes absoluutarvudes umbes 28 protsendipunktilist kasvu ⁽³⁾. Komisjon on omalt poolt suurendanud järelkontrolli eesmärgiga tagada, et liikmesriigid kõrvaldaksid konkurentsi moonutused, nõudes tagasi abi, mida anti riigiabi eeskirju rikkudes. See on oluline osa komisjoni laiematest jõupingutustest õigusnormide täitmise tagamisel.
2. Käesoleva teatise eesmärk on selgitada riigiabi tagasinõudmist reguleerivaid Euroopa Liidu eeskirju ja menetlusi ning seda, kuidas komisjon teeb liikmesriikidega koostööd, et tagada liidu õigusest tulenevate kohustuste täitmine. Teatis on adresseeritud liikmesriikide ametiasutustele, kes vastutavad nende otsuste rakendamise eest, millega komisjon on teinud riigile kohustuseks nõuda riigiabi tagasi (edaspidi „tagasinõudeotsus“).
3. 1973. aastal sedastas Euroopa Liidu Kohus (edaspidi „Euroopa Kohus“) esmakordselt, et komisjonil on õigus otsustada, et liikmesriik peab siseturuga kokkusobimatuks tunnistanud riigiabi muutma või selle tühistama, ja nõuda kõnealuse abi tagasimaksmist ⁽⁴⁾. 1983. aastal ⁽⁵⁾ teatas komisjon liikmesriikidele, et on otsustanud kasutada kõiki tema käsutuses olevaid abinõusid tagamaks, et liikmesriigid täidavad oma kohustusi, mis tulenevad praegusest Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „ELi toimimise leping“) ⁽⁶⁾ artikli 108 lõikest 3, sealhulgas kohustust nõuda tagasi Euroopa Liidu riigiabi eeskirju rikkudes antud abi.
4. 1980. aastate teisel poolel ja 1990. aastatel hakkas komisjon süstemaatilisemalt määrama liikmesriikidele kohustust nõuda siseturuga kokkusobimatu abi tagasi. Põhilised tagasinõudmise eeskirjad kehtestati 1999. aastal nõukogu määrusega (EÜ) nr 659/1999, ⁽⁷⁾ mis on nüüd asendatud nõukogu määrusega (EL) 2015/1589 ⁽⁸⁾ (edaspidi „menetlusmäärus“). Üksikasjalikumad rakendussätted on kehtestatud komisjoni määrusega (EÜ) nr 794/2004 ⁽⁹⁾ (edaspidi „rakendusmäärus“).
5. 2007. aastal selgitas komisjon oma põhimõtteid ja praktikat teatises „Ebaseaduslik ja ühisturuga kokkusobimatu riigiabi: abi tagasinõudmist käsitlevate komisjoni otsuste tõhus rakendamine liikmesriikides“ (edaspidi „2007. aasta tagasinõudmise teatis“) ⁽¹⁰⁾.

⁽¹⁾ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „ELi riigiabi ajakohastamine“, COM(2012) 209 (final).

⁽²⁾ Komisjoni 17. juuni 2014. aasta määrus (EL) nr 651/2014 ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks (ELT L 187, 26.6.2014, lk 1).

⁽³⁾ Vt http://ec.europa.eu/competition/state_aid/scoreboard/index_en.html.

⁽⁴⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 12. juuli 1973, komisjon vs. Saksamaa („Kohlegesetz“), C-70/72, ECLI:EU:C:1973:87, punkt 13.

⁽⁵⁾ Komisjoni teatis (EÜT C 318, 24.11.1983, lk 3).

⁽⁶⁾ ELT C 202, 7.6.2016, lk 47.

⁽⁷⁾ Nõukogu 22. märtsi 1999. aasta määrus (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad EÜ asutamislepingu artikli 93 kohaldamiseks (EÜT L 83, 27.3.1999, lk 1).

⁽⁸⁾ Nõukogu 13. juuli 2015. aasta määrus (EL) 2015/1589, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks (kodifitseeritud tekst) (ELT L 248, 24.9.2015, lk 9).

⁽⁹⁾ Komisjoni 21. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 794/2004, millega rakendatakse nõukogu määrust (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad EÜ asutamislepingu artikli 93 kohaldamiseks (ELT L 140, 30.4.2004, lk 1).

⁽¹⁰⁾ ELT C 272, 15.11.2007, lk 4.

6. Sellest ajast on komisjoni ning Üldkohtu ja Euroopa Kohtu (edaspidi koos „liidu kohtud“) praktika edasi arenenud. Käesolev teatis selgitab seda arengut ja asendab 2007. aasta tagasinõudmise teatise.
7. Käesolev teatis on osa riigiabi ajakohastamise raames kehtestatud nüüdisaegsest riigiabi kontrolli raamistikust. Sellega aidatakse liikmesriikidel täita oma kohustusi riigiabi eeskirjade korrektse täitmise tagamisel, edendatakse paremat koostööd komisjoni ja liikmesriikide vahel ning muudetakse komisjoni tegevus paremini prognoositavaks.
8. Lisaks on käesoleva teatise eesmärk aidata kaasa konkurentsipoliitika tulemuslikule elluviimisele, mis on kooskõlas komisjoni prioriteediga kõrvaldada konkurentsimoonutused, mis kahjustavad siseturul tegutsejate võrdseid võimalusi. Ühest küljest kannustab tagasinõudepoliitika rakendamine tõhusust ja kasvu siseturul. Teisest küljest võib komisjoni ja liikmesriikide vaheline tõhustatud koostöö viia selleni, et rikkumismenetlusi kasutatakse vähem.
9. Käesolev teatis ei tekita ega muuda ühtki õigust ega kohustust võrreldes Euroopa Liidu toimimise lepingus, menetlusmääruses ja rakendusmääruses sätestatud õiguste ja kohustustega, nagu neid on tõlgendanud liidu kohtud.

2. ÜLDPÕHIMÕTTED

10. ELi toimimise leping ei luba liikmesriikidel anda ettevõtjatele rahalisi eeliseid viisil, mis võiks moonutada konkurentsi siseturul. ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 kohaselt võib riigiabi siseturuga kokkusobiv olla vaid juhul, kui see kuulub sama artikli lõigetes 2 ja 3 sätestatud erandite kategooriatesse. Ka ELi toimimise lepingu artiklitega 42 ja 93, artikli 106 lõikega 2, artikli 108 lõikega 2 ja artikli 108 lõikega 4 on ette nähtud tingimused, mille alusel võib riigiabi pidada siseturuga kokkusobivaks.
11. ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 2 kohaselt on komisjonil ainupädevus hinnata abimeetme kokkusobivust siseturuga⁽¹¹⁾. Komisjoni hinnanguid kontrollivad Üldkohus ja Euroopa Kohus⁽¹²⁾.
12. Vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikele 3 peab liikmesriik komisjonile ette teatama kõikidest abi andmise või muutmise plaanidest. Selle sätte kohaselt ei tohi liikmesriik kavandatud abimeedet rakendada enne, kui komisjon on vastu võtnud lõpliku otsuse meetme kokkusobivuse kohta siseturuga (nn rakendamiskeeld).
13. Uus abi,⁽¹³⁾ mida rakendatakse komisjoni teavitamata või enne meetme heakskiitmist, on ebaseaduslik⁽¹⁴⁾. Kuna rakendamiskeelul on vahetu mõju,⁽¹⁵⁾ peavad liikmesriikide kohtud kohaldama kõiki abi ebaseaduslikkusest tulenevaid tagajärgi. Eelkõige peab asjaomane liikmesriik põhimõtteliselt lõpetama abimeetme rakendamise ja juhul, kui abi on juba antud, kohustama abi saajat abi tagastama, kui puuduvad erandlikud asjaolud⁽¹⁶⁾. Enne kui komisjon teeb liikmesriigile kohustuseks nõuda abi tagasi, peab ta tõendama ebaseadusliku abi kokkusobimatust siseturuga⁽¹⁷⁾.

⁽¹¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 1991, *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires jt vs. Prantsusmaa („Saumon“)*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, punkt 14; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 15. detsember 2005, *Unicredito Italiano*, C-148/04, ECLI:EU:C:2005:774, punkt 42.

⁽¹²⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 8. detsember 2011, *Residex Capital IV*, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, punkt 27.

⁽¹³⁾ Vt nõukogu 13. juuli 2015. aasta määrus (EL) 2015/1589, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks (kodifitseeritud tekst) (ELT L 248, 24.9.2015, lk 9), artikli 1 punkt c.

⁽¹⁴⁾ ELi toimimise lepingu artikli 109 ja artikli 108 lõike 4 kohaselt võib teatavad riigiabi kategooriad niinimetatud erandimääruste alusel vabastada komisjonile teatamise kohustusest. Abi, mida antakse erandimääruse alusel ilma, et see vastaks teatamise kohustusest vabastamise tingimustele, on samuti ebaseaduslik. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punktid 84–87. ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikes 2 on ette nähtud ka erandlikud juhtumid, mille puhul nõukogu võib otsustada, et abi on siseturuga kokkusobiv. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 4. detsember 2013, komisjon vs. nõukogu, C-117/10, ECLI:EU:C:2013:786, punkt 51.

⁽¹⁵⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 1991, *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires jt vs. Prantsusmaa („Saumon“)*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, punkt 11; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 2013, *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, punkt 29.

⁽¹⁶⁾ Vt selle kohta kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, *SFEI jt*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punktid 68–71. Vt ka kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punktid 92–94. Lisateavet liikmesriikide kohtute rolli kohta riigiabi eeskirjade täitmise tagamisel vt komisjoni teatisest riigiabi reguleerivate õigusaktide täitmise tagamise kohta liikmesriikide kohtute poolt (ELT C 85, 9.4.2009, lk 1) või õigusaktidest, millega seda muudetakse või see asendatakse.

⁽¹⁷⁾ Euroopa Kohus on selgitanud, et komisjon ei saa taotleda ebaseadusliku abi tagasinõudmist, kui ta ei ole eelnevalt uurinud abi kokkusobivust siseturuga ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikes 2 sätestatud korras. Vt selle kohta kohtuotsus, Euroopa Kohus, 14. veebruar 1990, *Prantsusmaa vs. komisjon („Boussac“)*, C-301/87, ECLI:EU:C:1990:67, punktid 9, 10–22. See ei välista komisjoni võimalust anda erijuhtudel korraldus abi tagasinõudmiseks, vt punkt 27.

14. Kuigi ELi toimimise leping ei sisalda sõnaselget sätet ebaseadusliku riigiabi tagasinõudmise kohta, on Euroopa Kohus otsustanud, et riigiabi tagasinõudmine on ELi toimimise lepingu artikli 107 lõikega 1 kehtestatud üldise riigiabi keelu vältimatu tagajärg ja kaitseb ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikest 3 tuleneva rakendamiskeelu mõjusust⁽¹⁸⁾.
15. Liidu kohtud on hiljem andnud täiendavaid suuniseid tagasinõudmise kohustuse ulatuse ja selle täitmise kohta. Menetlusmääruses ja rakendusmääruses sätestatud normid ja menetlused põhinevad sellel kohtupraktikal.

2.1. Abi tagasinõudmise eesmärk ja ulatus

16. Abi tagasinõudmise eesmärk on taastada siseturul abi väljamaksmisele eelnenud olukord⁽¹⁹⁾. Ebaseadusliku abi tagasimaksimisel kaotab abisaaja eelise, mis tal turul konkurentide ees oli⁽²⁰⁾. Ebaseadusliku abiga kaasnevate eeliste kõrvaldamiseks tuleb sisse nõuda ka ebaseaduslikult antud abi summalt arvestatud intress (edaspidi „tagasinõudmisega seotud intress“). Tagasinõudmisega seotud intressi maksimisega kaotab abisaaja rahalise eelise, mis tuleneb kõnealuse abi tasuta kättesaadavusest alates kuupäevast, mil abi anti abisaaja käsutusse, kuni abi tagasimaksimiseni⁽²¹⁾.
17. Menetlusmääruse artikli 16 lõike 1 kohaselt peab komisjon kohustama liikmesriiki ebaseaduslikku ja siseturuga kokkusobimatut abi tagasi nõudma, kui see ei ole vastuolus Euroopa Liidu õiguse üldpõhimõttega. Komisjon kohustab liikmesriiki abi tagasi nõudma tagasinõudeotsusega.
18. Menetlusmääruse artikli 16 lõike 2 kohaselt tuleb abi tagasi nõuda koos intressiga, mille arvestamine lõpeb abi tegeliku tagastamise kuupäeval; tagasinõudmisega seotud intressi arvutamise meetod on sätestatud rakendusmääruses (vt jaotis 4.4.2).
19. Menetlusmääruse artikli 16 lõikes 3 on sätestatud, et abi tagastamine toimub „viivitamata ja vastavalt kõnealuse liikmesriigi siseriiklikus õiguses kehtivale korrale, tingimusel et see võimaldab komisjoni otsuse kohest ja tõhusat täitmist“.

2.2. Lojalse koostöö põhimõte

2.2.1. Üldpõhimõte

20. Euroopa Liidu lepingu (edaspidi „ELi leping“) (22) artikli 4 lõige 3 kohustab liikmesriike aitama kaasa Euroopa Liidu ülesannete täitmisele. Lojalse koostöö põhimõtte kohaselt peavad Euroopa Liit ja liikmesriigid üksteist nende ülesannete täitmisel abistama, et saavutada Euroopa Liidu eesmärgid.
21. See põhimõte, mida kohaldatakse kõigis komisjoni ja liikmesriikide vahelistes suhetes, on eriti oluline riigiabi tagasinõudmise poliitika seisukohast⁽²³⁾.
22. Komisjon ja liikmesriigid peavad tegema heas usus koostööd riigibimenetluste kõigis etappides, eriti aga ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 2 kohase uurimise käigus. Hea koostöö juba uurimise ajal võib tagada tagasinõudeotsuse hõlpsama ja kiirema täitmise.

2.2.2. Teabe jagamise suhtes kohaldatav põhimõte

23. Tagasinõudeotsuse adressaadiks olev liikmesriik peab otsuse rakendamisest korrapäraselt komisjonile aru andma. Selline koostöö võimaldab komisjonil hinnata tagasinõudeotsuse nõuetekohast täitmist ja paremini otsustada, kas liikmesriik vajab otsuse rakendamisel abi.
24. Eeskätt võib komisjon edastada liikmesriigile näiteid arvutustabelitest, mida kasutatakse abisaajate ja abisummade kohta teabe esitamiseks. Samuti võib komisjon edastada näiteid tagasinõutava abi arvutuste kohta, mille aluseks on asjaomases tagasinõudeotsuses esitatud valemid või meetodika.

⁽¹⁸⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. detsember 1973, Lorenz GmbH vs. Bundesrepublik Deutschland jt, C-120/73, ECLI:EU:C:1973:152, punktid 3 ja 4.

⁽¹⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. detsember 2012, komisjon vs. Hispaania („Magefesa II“), C-610/10, ECLI:EU:C:2012:781, punkt 105.

⁽²⁰⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 4. aprill 1995, komisjon vs. Itaalia („ALFA Romeo“), C-348/93, ECLI:EU:C:1995:95, punkt 27.

⁽²¹⁾ Vt kohtuotsus, Esimese Astme Kohus, 8. juuni 1995, Siemens vs. komisjon, T-459/93, ECLI:EU:T:1995:100, punktid 97–101.

⁽²²⁾ ELT C 202, 7.6.2016, lk 13.

⁽²³⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. september 2014, komisjon vs. Saksamaa („Biria Gruppe“), C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, punktid 51 ja 56.

25. Sellega seoses võib komisjon vastavalt tagasinõudeotsusele liikmesriiki abistada, täpsustades, millist töendamisstandardit ja mis liiki tõendeid on vaja selleks, et muu hulgas määrata kindlaks abisaajate isikud, tagasinõutava abi suurus ja tagasisaadud summad. Lisaks võib komisjon edastada tinghoiustamise lepingute näidiseid (vt punkt 118).

2.3. Tagasinõudmise kohustus

26. Riigiabi tagasinõudmine ei ole karistus, ⁽²⁴⁾ vaid abi ebaseaduslikkuse tuvastamise loogiline tagajärg, ⁽²⁵⁾ ega saa sõltuda abi andmise vormist ⁽²⁶⁾. Seega ei saa otsustada, et tagasinõudmine on ELi toimimise lepingu riigiabisätete eesmärkide suhtes ebaproportsionaalne ⁽²⁷⁾ või et see toob kaasa asjaomase liikmesriigi alusetu rikastumise, arvestades, et tagasi nõutakse ainult summa, mida ei oleks tohtinud abisaajale maksta ⁽²⁸⁾.
27. Menetlusmääruse artikli 13 lõike 2 kohaselt võib komisjon kasutada oma kaalutusõigust ja anda tagasinõudekorralduse juba asjaomaste abimeetmete uurimise ajal, st enne abimeetmete siseturuga kokkusobivuse kohta lõpliku otsuse tegemist, tingimusel et on täidetud mitu kumulatiivset kriteeriumi.
28. Seevastu juhul, kui komisjon võtab vastu otsuse, millega tuvastatakse abi kokkusobimatus siseturuga („negatiivne otsus“), ei ole tal mingit kaalutusruumi ja ta peab kohustama liikmesriiki abi tagasi nõudma, ⁽²⁹⁾ välja arvatud juhul, kui see oleks vastuolus Euroopa Liidu õiguse üldpõhimõttega. Seega juhul, kui komisjon on kindlaks teinud, et abimeede on ebaseaduslik ja siseturuga kokkusobimatu, ei pea ta abi tagasinõudmise määramisel esitama täiendavaid põhjendusi ⁽³⁰⁾.
29. Sõltumata sellest, kas abi tagasinõudmise kohustus tuleneb tagasinõudekorraldusest või tagasinõudeotsusest, peab asjaomane liikmesriik vastavalt menetlusmääruse artikli 16 lõigetele 2 ja 3 abi tulemuslikult ja koheselt tagasi nõudma. Liikmesriigi võetavad meetmed ei või olla üksnes suunatud tagasinõudeotsuse kohesele ja tulemuslikule täitmisele, vaid peavad tegelikult saavutama abi tagastamise ⁽³¹⁾.

2.4. Tagasinõudmise kohustuse piirangud

2.4.1. Euroopa Liidu õiguse üldpõhimõtted

30. ELi toimimise lepingu artikli 288 kohaselt on otsused tervikuna siduvad nende suhtes, kellele need on adresseeritud. Riigiabi puhul adresseerib komisjon oma otsuse asjaomasele liikmesriigile, kes on kohustatud seda täitma, ⁽³²⁾ rakendades kõiki otsuse täitmise tagamiseks vajalikke meetmeid, sealhulgas ajutisi meetmeid ⁽³³⁾. Eeldatakse, et komisjoni otsused on õiguspärased ja jäävad tervikuna siduvaks ka ajal, mil asi on arutusel liidu kohtutes ⁽³⁴⁾.
31. Vastavalt liidu kohtute praktikale ja menetlusmääruse artikli 16 lõikele 1 ei nõua komisjon abi tagastamist, kui see oleks vastuolus Euroopa Liidu õiguse üldpõhimõttega.

⁽²⁴⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. juuni 1999, Belgia vs. komisjon („Maribel bis/ter scheme“), C-75/97, ECLI:EU:C:1999:311, punkt 65.

⁽²⁵⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. detsember 2016, komisjon vs. Aer Lingus, liidetud kohtuasjad C-164/15 P ja C-165/15 P, ECLI:EU:C:2016:990, punktid 114 ja 116.

⁽²⁶⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. september 2015, komisjon vs. Itaalia („Veneetsia ja Chioggia II“), C-367/14, ECLI:EU:C:2015:611, punkt 41.

⁽²⁷⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. märts 1990, Belgia vs. komisjon („Tubemeuse“), C-142/87, ECLI:EU:C:1990:125, punkt 66.

⁽²⁸⁾ Vt kohtuotsus, Üldkohus, 1. märts 2017, SNCM vs. komisjon, T-454/13, ECLI:EU:T:2017:134, punkt 269.

⁽²⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 7. märts 2002, Itaalia vs. komisjon („Tööhõivemeetmed I“), C-310/99, ECLI:EU:C:2002:143, punkt 99.

⁽³⁰⁾ Vt kohtuotsus, Üldkohus, 20. september 2011, Regione autonoma della Sardegna jt vs. komisjon, liidetud kohtuasjad T-394/08, T-408/08, T-453/08 ja T-454/08, ECLI:EU:T:2011:493, punkt 152.

⁽³¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 29. märts 2012, komisjon vs. Itaalia („Sardiinias hotellindusele antud abi“), C-243/10, ECLI:EU:C:2012:182, punkt 35.

⁽³²⁾ Vt menetlusmääruse artikli 31 lõiget 2, mille kohaselt adresseeritakse negatiivsed otsused asjaomasele liikmesriigile.

⁽³³⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 14. november 2018, komisjon vs. Kreeka („Hellenic Shipyards II“), C-93/17, ECLI:EU:C:2018:903, punkt 69.

⁽³⁴⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. juuli 2015, komisjon vs. Prantsusmaa („Lignes maritimes Marseille-Corse“), C-63/14, ECLI:EU:C:2015:458, punkt 44.

32. Euroopa Liidu õiguse üldpõhimõtted ei ole määratletud ega loetletud ELi lepingus ega ELi toimimise lepingus; liidu kohtud on need tuletanud liikmesriikide õigusaktide ühistest üldpõhimõtetest. Järgmistes punktides käsitletakse Euroopa Liidu õiguse üldpõhimõtteid, millele abi tagasinõudmise kohustuse rakendamisel kõige sagedamini tuginetakse.
33. Kuigi need põhimõtted on kogu Euroopa Liidu õigusraamistiku aluseks, tõlgendatakse neid riigiabi tagasinõudmise poliitika kontekstis väga kitsalt⁽³⁵⁾. Seetõttu ei saa aktsepteerida üldsõnalisi avaldusi Euroopa Liidu õiguse üldpõhimõtte väidetava rikkumise kohta.

2.4.1.1. Õiguskindluse põhimõtte

34. Õiguskindluse põhimõtte kohaselt peavad õigusnormid olema selged ja täpsed ning nende mõju peab olema prognoositav, et huvitatud isikutel oleks võimalik teha kindlaks oma positsioon Euroopa Liidu õigusega reguleeritud olukordades ja õigussuhetes⁽³⁶⁾. Seetõttu on liikmesriigid ja abisaajad õiguskindluse rikkumise korral tagasinõudekorralduse eest kaitstud.
35. Liidu kohtud on õiguskindluse põhimõtet kitsalt tõlgendanud ja nõustunud, et abi tagasinõudmist võib piirata ainult erandlikel asjaoludel, mida tuleb igal üksikjuhul eraldi hinnata.
36. Kui riigiabi on antud rakendamiskeeldu rikkudes, ei ole komisjoni viivitus oma kontrollivolituste kasutamisel ja abi tagasinõudmise määramisel piisav õiguslik alus tagasinõudmise piiramiseks või välistamiseks⁽³⁷⁾.
37. Lisaks tuleneb Euroopa Liidu õiguse ülimuslikkuse ja tõhususe põhimõtetest, et liikmesriigid ja abisaajad ei saa tugineda õiguskindluse põhimõttele, et liikmesriigi ja Euroopa Liidu õiguse väidetava vastuolu korral abi tagasinõudmist piirata. Euroopa Liidu õigus on ülimuslik ja liikmesriigi õigusnormid tuleb jätta kohaldamata või neid tuleb tõlgendada viisil, mis säilitab Euroopa Liidu õiguse mõjususe⁽³⁸⁾.
38. Mõningate liikmesriikide õiguse kohaselt muutub abimeetme siseriiklik õiguslik alus komisjoni tagasinõudeotsuse vastuvõtmise tulemusel kehtetuks tagasiulatuvalt alates siseriikliku õigusliku aluse jõustumise kuupäevast. Tõhususe põhimõtet silmas pidades ei või ükski selline siseriiklik õigusnorm mõjutada komisjoni otsuse õiguspärasust ega abi tagasinõudmise kohustust. Abi tagasinõudmine ei või sõltuda rakendamiskeelu mittejärgmise tagajärgedest siseriikliku õiguse alusel⁽³⁹⁾.

2.4.1.2. Õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte

39. Õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte⁽⁴⁰⁾ tuleneb õiguskindluse põhimõttest ja liidu kohtud on neid kohaldanud koos. See põhimõtte puudutab kõiki isikuid, kellel on õigustatud ja põhjendatud ootus, kuna nad on saanud Euroopa Liidu pädevatelt institutsioonidelt täpseid, tingimusteta ja järjepidevaid kinnitusi. Need kinnitused peavad olema antud vastavalt kohaldatavatele õigusnormidele⁽⁴¹⁾. Seega kaitseb see põhimõtte liikmesriikide ja abisaajate põhjendatud ootust, et komisjon ei määra abi tagasinõudmist.

⁽³⁵⁾ Vt kohtuotsus, Üldkohus, 20. september 2011, Regione autonoma della Sardegna jt vs. komisjon, liidetud kohtuasjad T-394/08, T-408/08, T-453/08 ja T-454/08, ECLI:EU:T:2011:493, punkt 283.

⁽³⁶⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 15. veebruar 1996, Duff jt, C-63/93, ECLI:EU:C:1996:51, punkt 20.

⁽³⁷⁾ Õiguskindluse põhimõttest tulenevalt ei tohi komisjon oma volituste kasutamist määramata ajaks edasi lükata. Euroopa Kohus on sedastanud, et „komisjoni viivitus kontrollivolituste kasutamisel ja asjaomase abi tagasinõudmise määramisel [tingib] selle tagasinõudmiseks kohustava otsuse õigusvastasuse üksnes erakorralistel juhtudel, mis seisnevad komisjoni ilmselges tegevusetuses või tema hoolsuskohustuse ilmses rikkumises“: vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 22. aprill 2008, komisjon vs. Salzgitter, C-408/04 P, ECLI:EU:C:2008:236, punkt 106. GIE Fiscaux' juhtumi puhul otsustas komisjon, et juhtumi erandlike asjaolude erilise kombinatsiooni tõttu tuleb õiguskindluse põhimõtet silmas pidades nõuda tagasi üksnes abi, mida anti pärast komisjoni otsust algatada menetlusmääruse artikli 6 kohane ametlik uurimine. Vt komisjoni 20. detsembri 2006. aasta otsus abikava kohta, mida Prantsusmaa on rakendanud Prantsusmaa üldise maksuseadustiku (*code général des impôts*) artikli 39 CA alusel – riigiabi C46/2004 (ex NN65/2004) (ELT L 112, 30.4.2007, lk 41).

⁽³⁸⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. oktoober 2006, komisjon vs. Prantsusmaa (Scott), C-232/05, ECLI:EU:C:2006:651, punktid 50–53.

⁽³⁹⁾ Vt kohtuotsus, Üldkohus, 7. oktoober 2010, DHL Aviation ja DHL Hub Leipzig vs. komisjon, T-452/08, ECLI:EU:T:2010:427, punktid 34 ja 41.

⁽⁴⁰⁾ Vt õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte kohta kohtuotsus, Euroopa Kohus, 20. september 1990, komisjon vs. Saksamaa, C-5/89, ECLI:EU:C:1990:320, punktid 13 ja 14.

⁽⁴¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 24. märts 2011, ISD Polska jt vs. komisjon, C-369/09 P, ECLI:EU:C:2011:175, punkt 123; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. detsember 2010, Kahla Thüringen Porzellan vs. komisjon, C-537/08 P, ECLI:EU:C:2010:769, punkt 63; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. detsember 2008, Masdar (Ühendkuningriik) vs. komisjon, C-47/07 P, ECLI:EU:C:2008:726, punktid 34 ja 81.

40. Arvestades ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 imperatiivset iseloomu, ei või liikmesriik, kelle ametiasutused on andnud abi rakendamiskeeldu rikkudes, väita, et see rikkumine tekitab abisaajale õiguspärase ootuse, et abi ei nõuta tagasi. Vastasel juhul kaotaksid ELi toimimise lepingu artiklid 107 ja 108 igasuguse mõju ⁽⁴²⁾.
41. Samamoodi ei saa abisaaja rakendamiskeeldu rikkumise korral väita, et tal on õiguspärane ootus, et abi andmine oli seaduslik, välja arvatud juhul, kui kohaldatavad on erandlikud asjaolud ⁽⁴³⁾. Hoolikas ettevõtja peaks olema võimeline kindlaks tegema, kas abi on komisjoni poolt nõuetekohaselt heaks kiidetud ⁽⁴⁴⁾. Seda põhimõtet kohaldatakse ka väike-ettevõtjate suhtes ⁽⁴⁵⁾.
42. Liidu kohtud on teinud kindlaks rea olukordi, milles õiguspärasest ootust ei teki ja mis seetõttu ei saa piirata ega välistada asjaomase abi tagasinõudmist. Eelkõige ei teki õiguspärasest ootust järgmistes olukordades:
- asjaolu, et komisjon ei ole talle teatatud abimeetme kohta seisukohta väljendanud ⁽⁴⁶⁾;
 - asjaolu, et komisjon ei näi olevat reageerinud abimeetmele, millest talle ei ole teatatud ⁽⁴⁷⁾;
 - menetlusmääruse artikli 6 kohase ametliku uurimise algatamise otsuse vastuvõtmine, milles komisjon hindab vaidlusaluseid abimeetmeid üksnes esialgselt (kuna abisaaja ei saa tugineda õiguspärasele ootusele esialgse otsuse põhjal) ⁽⁴⁸⁾;
 - komisjoni tegevusetus suhteliselt pika ajavahemiku vältel ⁽⁴⁹⁾;
 - komisjoni varasem otsus ⁽⁵⁰⁾;
 - komisjoni mitme järjestikuse otsuse vastuvõtmine, millega abi andmisele anti luba ja mille liidu kohtud hiljem tühistasid ⁽⁵¹⁾;

⁽⁴²⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. juuni 2011, *Diputación Foral de Vizcaya jt vs. komisjon*, liidetud kohtuasjad C-465/09 P kuni C-470/09 P, ECLI:EU:C:2011:372, punkt 150.

⁽⁴³⁾ Vt kohtuotsus, Üldkohus, 15. november 2018, *Deutsche Telekom vs. komisjon*, T-207/10, ECLI:EU:T:2018:786, punkt 42. Euroopa Kohus on abisaaja õiguspärase ootuse olemasolu mõõnnud ainult ühel korral, RSV kohtuasjas tehtud otsuses. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 24. november 1987, *RSV vs. komisjon*, C-223/85, ECLI:EU:C:1987:502. Liidu kohtud on siiski rõhutanud selle juhtumi erandlikke asjaolusid, keeldudes laiendamast õiguspärase ootuse kaitset väljapoole RSV kohtuasjas kindlaks tehtud erandlikku olukorda; vt nt kohtuotsus, *Esimese Astme Kohus*, 14. jaanuar 2004, *Fleuren Compost vs. komisjon*, T-109/01, ECLI:EU:T:2004:4, punktid 145–148, ja kohtuotsus, Euroopa Kohus, 29. aprill 2004, *Itaalia vs. komisjon*, C-298/00 P, ECLI:EU:C:2004:240, punkt 90.

⁽⁴⁴⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 20. märts 1997, *Rheinland-Pfalzi liidumaa vs. Alcan Deutschland*, C-24/95, ECLI:EU:C:1997:163, punkt 25.

⁽⁴⁵⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 29. aprill 2004, *Itaalia vs. komisjon*, C-298/00 P, ECLI:EU:C:2004:240, punkt 88.

⁽⁴⁶⁾ Vt kohtuotsus, *Esimese Astme Kohus*, 30. november 2009, *Prantsusmaa vs. komisjon*, liidetud kohtuasjad T-427/04 ja T-17/05, ECLI:EU:T:2009:474, punkt 261.

⁽⁴⁷⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 8. detsember 2011, *France Télécom vs. komisjon*, C-81/10 P, ECLI:EU:C:2011:811, punktid 58–60.

⁽⁴⁸⁾ Vt kohtuotsus, Üldkohus, 27. veebruar 2013, *Nitrogénművek Vegyipari vs. komisjon*, T-387/11, ECLI:EU:T:2013:98, punkt 121; kohtuotsus, *Esimese Astme Kohus*, 25. märts 2009, *Alcoa Trasformazioni vs. komisjon*, T-332/06, ECLI:EU:T:2009:79, punkt 61.

⁽⁴⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 28. juuli 2011, *Diputación Foral de Vizcaya jt vs. komisjon*, liidetud kohtuasjad C-471/09 P kuni C-473/09 P, ECLI:EU:C:2011:521, punktid 64–65, 68, 75–77.

⁽⁵⁰⁾ Varasemat otsust, mille kohaselt meede ei kujuta endast riigiabi või millega riigiabi tunnistati siseturuga kokkusobivaks, tuleb pidada kohaldatavaks ainult selles otsuses käsitletud juhtumi konkreetsete asjaolude ja tingimuste puhul. Iga juhtumit tuleb hinnata eraldi. Näiteks sedastas Euroopa Kohus, et varasem otsus, milles leiti, et meede ei kujutanud endast riigiabi piiratud aja jooksul, arvestades sel ajal valitsenud tingimusi, ei saa tekitada õiguspärasest ootust seoses sarnase meetme riigiabi laadi tulevase hindamisega. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. juuli 2011, *Alcoa Trasformazioni vs. komisjon*, C-194/09 P, ECLI:EU:C:2011:497, punktid 72–75. Teistsuguse olukorraga on tegemist siis, kui komisjon muudab oma hinnangut meetmele üksnes aluslepingu riigiabisätete rangema kohaldamise tulemusena. Sellise juhtumi puhul otsustas Euroopa Kohus, et abisaajatel oli õigus eeldada, et otsus, millega komisjon oma varasemat lähenemisviisi muudab, annab neile aega, mis on vajalik selle muutuse arvessevõtmiseks, mistõttu nad võivad tugineda õiguspärase ootuse kaitsele. Vt sellega seoses kohtuotsus, Euroopa Kohus, 22. juuni 2006, *Belgia vs. komisjon („Forum 187“)*, liidetud kohtuasjad C-182/03 ja C-217/03, ECLI:EU:C:2006:416, punkt 71.

⁽⁵¹⁾ Kohtuotsuses *CELF II* leidis Euroopa Kohus, et harvaesinevad järjestikused tühistamisotsused viitavad põhimõtteliselt asja keerukusele ning peaksid õiguspärase ootuse loomise asemel suurendama abisaaja kahtlusi vaidlusaluse abi siseturuga kokkusobivuse osas. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. märts 2010, *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication („CELF II“)*, C-1/09, ECLI:EU:C:2010:136, punktid 51–52 ja 55.

— komisjoni poolt nõukogule esitatud otsuse ettepanek ⁽⁵²⁾.

2.4.1.3. Res judicata põhimõte

43. *Res judicata* põhimõte näeb ette, et „kohtulahendeid, mis on jõustunud pärast olemasolevate edasikaebevõimaluste ammendamist või selleks sätestatud tähtaegade möödumist, ei [ole] enam võimalik vaidlustada“ ⁽⁵³⁾.
44. Euroopa Kohus on tunnistanud selle põhimõtte tähtsust nii Euroopa Liidu õiguskorras kui ka liikmesriikide õigussüsteemides ⁽⁵⁴⁾. Kuna selle kohaldamine ei või aga kahjustada Euroopa Liidu õiguse ülimuslikkust ja tõhusust, ei saa *res judicata* põhimõtet kasutada Euroopa Liidu õiguse rikkumise õigustamiseks ja riigiabi tagasinõudmise välistamiseks ⁽⁵⁵⁾.
45. Euroopa Liidu õiguse ülimuslikkuse põhimõtte kohaselt on Euroopa Liidu riigiabi eeskirjad ülimuslikud nendega vastuolus olevate siseriiklike õigusaktide suhtes, mis tuleb jätta kohaldamata. See kehtib ka liikmesriikide õigusnormide ja kohtuotsuste suhtes, kui nende normide ja otsuste mõju on selline, et *res judicata* põhimõtte kohaldamine rikuks Euroopa Liidu riigiabi eeskirju.
46. Mis puudutab konkreetselt ebaseaduslikku abi, siis kuigi *res judicata* põhimõtet rakendavad õigusnormid kuuluvad menetlusautonoomia põhimõtte kohaselt iga liikmesriigi õiguskorra alla, ei või nendega muuta liikmesriigi kohtu lõplikku lahendit takistuseks rakendamiskeelu rikkumisest vajalike järelduste tegemisel ega muuta liikmesriigi kohutute või ametiasutuste jaoks selliste järelduste tegemist võimatuks ⁽⁵⁶⁾.

2.4.1.4. Abi tagasinõudmise täielik võimatus

47. Põhimõtte, et „keegi ei ole kohustatud tegema võimatut“, kuulub Euroopa Liidu õiguse üldpõhimõtete hulka ⁽⁵⁷⁾. Erandlike asjaolude esinemine, mille tõttu on liikmesriigil tagasinõudeotsuse rakendamine täiesti võimatu, on ainus olukord, mida Euroopa Kohus on pidanud otsuse täitmatajätmist õigustavaks põhjuseks ⁽⁵⁸⁾.
48. Liidu kohtud on tõlgendanud mõistet „täiesti võimatu“ kitsalt. Liikmesriik peab tõendama, et ta püüdis heas usus abi tagasi nõuda, ja ta peab kooskõlas ELi lepingu artikli 4 lõikega 3 tegema komisjoniga koostööd, et tekkinud raskused ületada ⁽⁵⁹⁾.
49. Tõendamiskohustus lasub liikmesriigil, kes peab tõendama selliste põhjuste olemasolu, mis õigustavad siseturuga kokkusobimatu abi tagasinõudmata jätmist ⁽⁶⁰⁾ või üksnes osalist tagasinõudmist. Abi tagasinõudmise täieliku võimatuse tõendamiseks vajalike tõendite liik sõltub iga juhtumi konkreetsetest asjaoludest.
50. Liikmesriik ei saa tõendada tagasinõudeotsuse rakendamise täielikku võimatust üksnes sel teel, et ta teavitab komisjoni õiguslikest, poliitilistest, praktilistest või sisemistest raskustest ⁽⁶¹⁾.

⁽⁵²⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 24. märts 2011, ISD Polska jt vs. komisjon, C-369/09 P, ECLI:EU:C:2011:175, punkt 124;

⁽⁵³⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 22. detsember 2010, komisjon vs. Slovakkia („Frucona Košice“), C-507/08, ECLI:EU:C:2010:802, punkt 59.

⁽⁵⁴⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 24. jaanuar 2013, komisjon vs. Hispaania („Magefesa“), C-529/09, ECLI:EU:C:2013:31, punkt 64.

⁽⁵⁵⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 18. juuli 2007, Lucchini, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, punktid 61–63; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. november 2015, Klausner Holz Niedersachsen, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, punkt 45.

⁽⁵⁶⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. november 2015, Klausner Holz Niedersachsen, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, punkt 40; vt ka kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punktid 138 ja 139.

⁽⁵⁷⁾ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 6. november 2018, Scuola Elementare Maria Montessori vs. komisjon, liidetud kohtuasjad C-622/16 P kuni C-624/16 P, ECLI:EU:C:2018:873, punkt 79.

⁽⁵⁸⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. november 2017, komisjon vs. Kreeka („Larco“), C-481/16, ECLI:EU:C:2017:845, punkt 28.

⁽⁵⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 12. veebruar 2015, komisjon vs. Prantsusmaa („Plans de Campagne“), C-37/14, ECLI:EU:C:2015:90, punkt 67.

⁽⁶⁰⁾ Vt sellega seoses kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. juuli 2015, komisjon vs. Prantsusmaa („Lignes maritimes Marseille-Corse“), C-63/14, ECLI:EU:C:2015:458, punktid 52 ja 53.

⁽⁶¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. november 2017, komisjon vs. Kreeka („Larco“), C-481/16, ECLI:EU:C:2017:845, punkt 29; vt ka kohtuotsus, Euroopa Kohus, 6. november 2018, Scuola Elementare Maria Montessori vs. komisjon, liidetud kohtuasjad C-622/16 P kuni C-624/16 P, ECLI:EU:C:2018:873, punktid 91 ja 95.

51. Seega ei saa liikmesriik tagasinõudeotsuse täitmatajätmise õigustamiseks tugineda täielikule võimatusele, mis tuleb liikmesriigi õiguse nõuetest, nagu siseriiklikud aegumistähtajad, ⁽⁶²⁾ tagasimaksmise kohustuse kehtestamiseks siseriiklike õigusaktide kohaselt õiguse puudumine ⁽⁶³⁾ või õiguslik vaakum ⁽⁶⁴⁾. Samuti ei saa liikmesriik Euroopa Liidu õigusest tulenevate kohustuste täitmatajätmise õigustamiseks tugineda oma siseriiklikust õiguskorrast tulenevatele sätetele, tavadele või olukordadele, sealhulgas sotsiaalsete rahutuste ⁽⁶⁵⁾ tekkimise võimalusele ⁽⁶⁶⁾. Vaid väga erilistel juhtudel võib täieliku võimatuse aluseks olla õiguslik tingimus, kuid see peab olema kooskõlas Euroopa Liidu õigusega ⁽⁶⁷⁾.
52. Liikmesriik peab vajalikud meetmed kindlaks tegema ja vastu võtma viivitamata ⁽⁶⁸⁾. Vajaduse korral peab liikmesriik selleks vastu võtma uusi õigusakte, sealhulgas seadusandlikke akte või jätma kohaldamata riigi õiguse sellised sätted, mis ei võimalda tekkinud raskusi kiirelt kõrvaldada. Lisaks peavad abi tagasinõudmiseks tehtud jõupingutused olema ammendavad ja tõenditega nõuetekohaselt kinnitatud ⁽⁶⁹⁾.
53. Abi tagasinõudmise kohustust ei mõjuta ka abisaaja majanduslik olukord. Asjaolu, et ettevõtja on rahalistes raskustes või isegi maksejõuetu, ei ole tõend selle kohta, et abi tagasinõudmine on võimatu, ⁽⁷⁰⁾ välja arvatud juhul kui ettevõtja on likvideeritud ja tema vara ei ole võimalik sisse nõuda ⁽⁷¹⁾ (vt jaotis 4.8). Lisaks ei ole abi võimalik tagasi nõuda juhul, kui abisaajat enam ei eksisteeri ning tal ei ole õiguslikku ega majanduslikku õigusjärglast (vt punkt 135).
54. Abi tagasinõudmise eesmärk ei ole suurendada liikmesriikide tulu, vaid taastada siseturul abi andmisele eelnenud olukord. Järelikult ei õigusta liikmesriigi kui aktsionäri või võlausaldaja võimalikud kahjud tagasinõudekohustuse täitmatajätmist.
55. Kuigi abi tagasinõudmise täielik võimatus on tavaliselt seotud probleemiga, mis tekib tagasinõudeotsuse täitmise käigus, võidakse tagasinõudmise täielik võimatus kindlaks teha juba komisjoni menetlusmääruse artikli 6 kohase ametliku uurimise ajal ⁽⁷²⁾.

2.4.2. Aegumistähtaeg

56. Menetlusmääruse artikli 17 lõike 1 kohaselt kohaldatakse komisjoni õiguse suhtes kehtestada abi tagasinõudmise kohustus 10 aasta pikkust aegumistähtaega (edaspidi „aegumistähtaeg“).
57. Menetlusmääruse artikli 17 lõike 2 kohaselt hakkab aegumistähtaeg kulgema alates päevast, mil abisaajale antakse ebaseaduslikku abi ⁽⁷³⁾ kas individuaalse abina või abikava raames ⁽⁷⁴⁾. Abikava puhul ei hakka aegumistähtaeg kulgema mitte abikava õigusliku aluse vastuvõtmise kuupäevast, vaid alates hetkest, mil selle kava alusel antakse individuaalset abi ⁽⁷⁵⁾.

⁽⁶²⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 20. märts 1997, Rheinland-Pfalzi liidumaa vs. Alcan Deutschland, C-24/95, ECLI:EU:C:1997:163, punktid 34–37.

⁽⁶³⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. märts 1991, Itaalia vs. komisjon („Lanerossi“), C-303/88, ECLI:EU:C:1991:136, punktid 52 ja 60.

⁽⁶⁴⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. oktoober 2013, komisjon vs. Kreeka („Ellinikos Xrysos“), C-263/12, ECLI:EU:C:2013:673, punkt 36.

⁽⁶⁵⁾ Euroopa Kohus on sellega seoses selgitanud, et „mis puudutab sotsiaalsete rahutuste võimalikku esinemist, mis võib kahjustada avalikku korda, siis tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, nagu kohtujurist märgib oma ettepaneku punktis 86, et vastavate rahutuste korral on asjaomase liikmesriigi ülesanne võtta kõik meetmed liidu õiguse täieliku toime ja tõhususe saavutamiseks, et tagada selle õiguse nõuetekohane rakendamine kõigi ettevõtjate huvides, välja arvatud juhul, kui ta tõendab, et selle riigi tegevusega kaasneksid avaliku korra suhtes tagajärjed, millega ta oma vahendite abil toime ei tuleks“. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. juuli 2015, komisjon vs. Prantsusmaa („Lignes maritimes Marseille-Corse“), C-63/14, ECLI:EU:C:2015:458, punkt 52.

⁽⁶⁶⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. september 2015, komisjon vs. Itaalia („Veneetsia ja Chioggia II“), C-367/14, ECLI:EU:C:2015:611, punkt 51.

⁽⁶⁷⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. september 2014, komisjon vs. Saksamaa („Biria Gruppe“), C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, punkt 49.

⁽⁶⁸⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. juuli 2015, komisjon vs. Prantsusmaa („Lignes maritimes Marseille-Corse“), C-63/14, ECLI:EU:C:2015:458, punkt 49.

⁽⁶⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. juuli 2015, komisjon vs. Prantsusmaa („Lignes maritimes Marseille-Corse“), C-63/14, ECLI:EU:C:2015:458, punkt 57.

⁽⁷⁰⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 15. jaanuar 1986, komisjon vs. Belgia, C-52/84, ECLI:EU:C:1986:3, punkt 14.

⁽⁷¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 2. juuli 2002, komisjon vs. Hispaania, C-499/99, ECLI:EU:C:2002:408, punkt 37.

⁽⁷²⁾ Vt ka kohtuotsus, Euroopa Kohus, 6. november 2018, Scuola Elementare Maria Montessori vs. komisjon, liidetud kohtuasjad C-622/16 P kuni C-624/16 P, ECLI:EU:C:2018:873, punktid 82 ja 84.

⁽⁷³⁾ Vt kohtuotsus, Üldkohus, 25. jaanuar 2018, BSCA vs. komisjon, T-818/14, ECLI:EU:T:2018:33, punkt 72.

⁽⁷⁴⁾ Mõisted „abikava“ ja „individuaalne abi“ on määratletud vastavalt menetlusmääruse artikli 1 punktides d ja e.

⁽⁷⁵⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 8. detsember 2011, France Télécom vs. komisjon, C-81/10 P, ECLI:EU:C:2011:811, punkt 80.

58. Abi andmise kuupäev sõltub abi laadist. Mitmeaastase abikava puhul, mille raames tehakse makseid või antakse muid rahalisi eeliseid perioodiliselt, võivad abikava õigusliku aluse vastuvõtmise kuupäev ja asjaomastele ettevõtjatele tegelikult abi andmise kuupäev olla ajaliselt üksteistest küllalt kaugel. Sellisel juhul tuleb aegumistähtaja arvutamisel pidada abi abisaajale mitteantuks kuni kuupäevani, mil abisaaja selle tegelikult kätte sai⁽⁷⁶⁾.
59. Punktis 58 osutatud põhimõtet kohaldatakse ka abikava suhtes, mis hõlmab perioodilisi maksumeetmeid (näiteks igal aastal või iga kahe aasta järel maksudeklaratsiooni esitamisel kohaldatavaid maksusoodustusi vms), mille puhul aegumistähtaeg hakkab iga sellise maksumeetme suhtes kulgema maksu tasumise tähtpäeval.
60. Tagasinõudeotsuse täitmise tagamiseks võib asjaomasel liikmesriigil olla vaja teha kontrole, näiteks viia läbi teatavate majandusaastate maksuauditid, isegi kui siseriikliku õiguse järgi ei saa seda aegumise tõttu enam teha. Sellisel juhul ei või aegumist reguleerivate siseriiklike õigusnormidega õigustada abi tagasinõudmise kohustuse täitmatajätmist, ja need tuleb vajaduse korral jätta kohaldamata⁽⁷⁷⁾.
61. Kuna abimeetme uurimine on liikmesriigi ja komisjoni vaheline kahepoolne menetlus, katkestab igasugune komisjoni meede või liikmesriigi poolt komisjoni taotlusel võetav meede aegumistähtaja kulgemise⁽⁷⁸⁾. Seejuures ei ole oluline, kas niisugusest meetmest on abisaajale teatatud⁽⁷⁹⁾ või kas abisaaja on meetmest teada saanud. Aegumistähtaja kulgemine peatub ajaks, mil komisjoni otsus on arutusel liidu kohtutes.
62. Menetlusmääruse artikli 17 lõikes 3 on sätestatud, et „abi, mille suhtes aegumistähtaeg on möödunud, käsitatakse olemasoleva abina“. Menetlusmäärusega ette nähtud aegumistähtaeg välistab sellise abi tagasinõudmise, mis on antud enam kui 10 aastat enne komisjoni esimest sekkumist⁽⁸⁰⁾.

2.5. Liikmesriigi õiguse kohaldamine ning komisjoni tagasinõudeotsuste kohene ja tulemuslik täitmine

63. Menetlusmääruse artikli 16 lõikega 3 kodifitseeriti tõhususe põhimõtte nõuded⁽⁸¹⁾. Abi tagasinõudmise kohustus on täidetud ainult siis, kui asjaomane liikmesriik on siseturuga kokkusobimatu abi summa tegelikult tagasi saanud koos tagasinõudmisega seotud intressiga⁽⁸²⁾ (edaspidi „kogu tagasinõutav summa“).
64. Liikmesriik võib ise valida abi tagasinõudmise kohustuse täitmise viisid, tingimusel et need vastavad tõhususe põhimõttele⁽⁸³⁾ ja samaväärsuse põhimõttele⁽⁸⁴⁾. Seda, kas liikmesriik on tagasinõudekohustust kooskõlas nimetatud põhimõtetega viivitamata ja tulemuslikult täitnud, saab hinnata üksnes igal üksikjuhul eraldi⁽⁸⁵⁾.

3. KOMISJONI JA ASJAOMASE LIIKMESRIIGI ROLL

65. Nii komisjonil kui ka liikmesriikidel on oluline roll tagasinõudeotsuste rakendamisel ning nad peavad aitama kaasa tagasinõudepoliitika tulemuslikule elluviimisele. Riigiabi tagasinõudmise poliitika jõuline elluviimine koos tiheda ja ettevaatava koostööga kõrvaldab tulemuslikult konkurentsimoonutused siseturult ning aitab ära kasutada kõik selle pakutavad võimalused.

⁽⁷⁶⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 8. detsember 2011, France Télécom vs. komisjon, C-81/10 P, ECLI:EU:C:2011:811, punkt 82.

⁽⁷⁷⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 20. märts 1997, Rheinland-Pfalzi liidumaa vs. Alcan Deutschland, C-24/95, ECLI:EU:C:1997:163, punktid 34–37.

⁽⁷⁸⁾ Näiteks kui komisjon esitab liikmesriigile teabenõude, katkeb aegumistähtaja kulgemine ja algab uuesti. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 26. aprill 2018, ANGED, C-233/16, ECLI:EU:C:2018:280, punktid 84 ja 85.

⁽⁷⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 6. oktoober 2005, Scott vs. komisjon, C-276/03 P, ECLI:EU:C:2005:590, punktid 27 ja 36.

⁽⁸⁰⁾ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 23. jaanuar 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, punkt 52; kohtuotsus, Esimese Astme Kohus, 30. aprill 2002, Gibraltar vs. komisjon, liidetud kohtuasjad T-195/01 ja T-207/01, ECLI:EU:T:2002:111, punkt 130.

⁽⁸¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. september 2014, komisjon vs. Saksamaa („Biria Gruppe“), C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, punktid 39 ja 41.

⁽⁸²⁾ Vt selle kohta kohtuotsus, Euroopa Kohus, 6. oktoober 2011, komisjon vs. Itaalia („Veneetsia ja Chioggia I“), C-302/09, ECLI:EU:C:2011:634, punktid 38 ja 39.

⁽⁸³⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. oktoober 2006, komisjon vs. Prantsusmaa (Scott), C-232/05, ECLI:EU:C:2006:651, punkt 49.

⁽⁸⁴⁾ Samaväärsuse põhimõtte kohaselt tuleb liikmesriigi õigust kohaldada mittediskrimineerivalt võrreldes sarnaste juhtumitega, mida reguleerivad üksnes siseriiklikud õigusaktid. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. juuni 2002, Madalmaad vs. komisjon, C-382/99, ECLI:EU:C:2002:363, punkt 90.

⁽⁸⁵⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. september 2014, komisjon vs. Saksamaa („Biria Gruppe“), C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, punkt 43.

3.1. Komisjoni roll

66. Komisjon seab eesmärgiks määrata oma tagasinõudeotsustes kindlaks siseturuga kokkusobimatu abi saajad ja tagasinõutava abi summa⁽⁸⁶⁾. See võimaldab tagasinõudeotsuseid kiiremini rakendada ja hõlbustab abi tagasinõudmise kohustuse täitmist. Kui see ei ole võimalik, kirjeldab komisjon tagasinõudeotsuses meetodikat, mille kohaselt liikmesriik peab abisaajad ja tagasinõutava abi summa kindlaks määrama⁽⁸⁷⁾.
67. Kooskõlas lojaalse koostöö põhimõttega abistab komisjon asjaomast liikmesriiki tagasinõudeotsuse rakendamisel muu hulgas järgmiselt:
- edastades liikmesriigile näiteid arvutustabelitest, mida kasutatakse abisaajate ja abisummade kohta teabe esitamiseks (vt punktid 24 ja 25);
 - hinnates tagasinõudeotsuse täitmise tähtsaja pikendamise taotlusi (vt jaotis 4.1);
 - korraldades avakohtumise (vt jaotis 4.2);
 - tehes kättesaadavaks töövahendi tagasinõudmisega seotud intressi arvutamiseks (vt punkt 111);
 - edastades tinghoiustamise lepingute näidiseid, mida saab kasutada abi esialgseks tagasinõudmiseks (vt punkt 118);
 - teavitades asjaomast liikmesriiki tagasinõudemenetluse ajutisest või lõplikust lõpetamisest (vt jaotis 4.9).

3.2. Liikmesriigi roll

68. Liikmesriikidel on tagasinõudepoliitika mõjususe tagamisel otsustav roll. Andes menetlusmääruse artikli 6 kohase ametliku uurimise käigus täpset ja täielikku teavet, võivad liikmesriigid aidata võtta vastu kergemini täitmisele pööratavaid tagasinõudeotsuseid ning ennetada või vähendada riski, et tagasinõudmine ei ole kohene ja tulemuslik. Eeskätt võib liikmesriik teatada konkreetsetest asjaoludest, mida komisjon peaks tema arvates arvesse võtma tagasinõudekohustuse täitmise tähtpäeva määramisel (vt punktid 71 ja 72).
69. Menetlusmääruse artikli 16 lõike 1 kohaselt on asjaomane liikmesriik kohustatud võtma kõik vajalikud meetmed, et abisaajalt abi tagasi saada. Liikmesriigi õigusüsteemi kohaselt võib abi tagasinõudmise protsess hõlmata mitut kohalikku, piirkondlikku või riikliku tasandi asutust. Liikmesriigile adresseeritud komisjoni otsus on siduv kõigile selle riigi organitele, sealhulgas kohtutele⁽⁸⁸⁾.
70. Kui Euroopa Liidu õiguses puuduvad asjakohased sätted, peab liikmesriik tagasinõudeotsuse rakendama, kohaldades oma riigi õiguses sätestatud norme ja menetlusi⁽⁸⁹⁾. Ehkki iga riik määrab ise, milline üksus vastutab tagasinõudeotsuse täitmise eest, on mõned liikmesriigid teinud ühele asutusele ülesandeks riigis toimuvaid riigiabi tagasinõudmise protsesse koordineerida ja nende üle järelevalvet teha. Komisjoni kogemused näitavad, et üks koordineeriv organ aitab kaasa tagasinõudeotsuste kohesele ja tulemuslikule täitmisele, kogudes ja jagades teadmisi liikmesriigi tasandil ning luues stabiilse suhtluskanali komisjoni talitustega.

⁽⁸⁶⁾ Kuigi üksikabi saaja kindlaksmääramine ei ole üldiselt keeruline, ei ole komisjonil üldjuhul võimalik teha kindlaks kõiki siseturuga kokkusobimatust abikavast toetust saanud abisaajaid, rääkimata saadud abi täpsest summast.

⁽⁸⁷⁾ Komisjonil ei ole õigusaktidest tulenevat kohustust määratleda oma tagasinõudeotsuses tagasinõutava abi täpne summa. Piisab sellest, kui komisjon esitab otsuses teabe, mis võimaldab liikmesriigil selle summa liigsete raskusteta kindlaks määrata. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 28. juuli 2011, Mediaset vs. komisjon, C-403/10 P, ECLI:EU:C:2011: 533, punkt 126.

⁽⁸⁸⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. mai 1987, Albako vs. BALM, C-249/85, ECLI:EU:C:1987:245, punkt 17. Vt ka kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 90.

⁽⁸⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. juuni 2002, Madalmaad vs. komisjon („Tanklad“), C-382/99, ECLI:EU:C:2002:363, punkt 90.

4. TAGASINÕUDEOTSUSE RAKENDAMINE

71. Kui komisjon jõuab järeldusele, et juba antud abi on siseturuga kokkusobimatu, ja määrab selle tagasinõudmise, peab asjaomane liikmesriik abi tühistama⁽⁹⁰⁾ ja vajaduse korral⁽⁹¹⁾ abi tagasi nõudma komisjoni määratud tähtaja jooksul (edaspidi „tagasinõudmise tähtaeg“). Pärast kehtestatud tähtaega hilinenult toimunud tagasimaksmine ei vasta Euroopa Liidu õiguse nõuetele ja tagasinõudeotsus loetakse täitmata jäetuks⁽⁹²⁾. Igal juhul on asjaomasel liikmesriigil kohustus tagada ebaseadusliku abi tagasinõudmine ja lõpetada Euroopa Liidu õiguse rikkumine võimalikult kiiresti pärast tagasinõudmise tähtaja möödumist.
72. Komisjon määrab oma tagasinõudeotsuses asjaomasele liikmesriigile kaks tähtaega: i) tähtaeg täpse teabe esitamiseks meetmete kohta, mida liikmesriik plaanib võtta ja on juba võtnud tagasinõudeotsuse täitmiseks (üldjuhul kuni kaks kuud alates otsuse teatavakstegemisest), ning ii) tähtaeg abi tagasinõudmise kohustuse täitmiseks (üldjuhul kuni neli kuud alates otsuse teatavakstegemisest)⁽⁹³⁾. Esimesena nimetatud tähtaja jooksul peab liikmesriik üldjuhul esitama täieliku teabe abisaajate isikute kohta, kui neid ei ole tagasinõudeotsuses juba kindlaks määratud, tagasinõutava summa kohta ja abi tagasinõudmise kohustuse täitmise suhtes kohaldatava siseriikliku menetluse kohta.
73. Liikmesriik võib tagasinõudeotsuse rakendamiseks vabalt valida siseriikliku menetluse, tingimusel et see võimaldab tagasinõudeotsust viivitamata ja tulemuslikult täita⁽⁹⁴⁾. Komisjoni kogemuste kohaselt võivad kiirendatud erihaldusmenetlused olla väga tulemuslikud ja aidata liikmesriikidel oma kohustusi nõuetekohaselt täita. Olenemata tagasinõudeotsuse rakendamiseks valitud menetlusest on pädev asutus või kohus kohustatud tagama Euroopa Liidu õiguse täielik toime⁽⁹⁵⁾.

4.1. Otsuse täitmise tähtaja pikendamise taotlus

74. Kui liikmesriigil tekib tagasinõudeotsuse täimisega selleks määratud tähtaja jooksul raskusi, on ta kohustatud esitama teabe nende raskuste kohta komisjonile piisavalt aegsasti, et komisjonil oleks võimalik olukorda hinnata; lisaks tuleb esitada ettepanekud asjakohaste lahenduste kohta⁽⁹⁶⁾. Viimaste hulka võib kuuluda ettepanek pikendada abi tagasinõudmise tähtaega.
75. Sellistel juhtudel peavad komisjon ja asjaomane liikmesriik tegema heas usus koostööd, et raskused ületada, järgides seejuures täiel määral Euroopa Liidu õigust⁽⁹⁷⁾. Samuti peab asjaomane liikmesriik esitama komisjonile kogu teabe, mis võimaldab viimasel hinnata, kas valitud tegutsemisviisid võimaldavad tagasinõudeotsuse nõuetekohaselt täita⁽⁹⁸⁾.
76. Tavaliselt pikendab komisjon oma otsuse täitmise tähtaega ainult erandlike asjaolude korral, kui liikmesriik tõendab veenvalt, et kõik muud võimalikud meetmed, mis võiksid tagada komisjoni otsuse õigeaegse rakendamise, ei annaks tulemust.
77. Abi tagasinõudmise tähtaja pikendamise taotlust ei rahuldata, kui abi tagasinõudmise viibimine on tingitud liikmesriigi valitud tegutsemisviisidest ja vahenditest, kuid kasutada saanuks kiiremat tulemust andvaid tegutsemisviise.
78. Abi tagasinõudmise tähtaja pikendamise taotlust ei saa rahuldada tagantjärele, kui tähtaeg on juba möödunud⁽⁹⁹⁾ (vt punkt 71).

⁽⁹⁰⁾ See tähendab, et liikmesriik peab abi andmisele eelnenud olukorra taastamiseks võtma kõik vajalikud meetmed, mille hulka võib kuuluda näiteks lepingu tühistamine. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 8. detsember 2011, Residex Capital IV, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, punktid 45–47.

⁽⁹¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 20. märts 1997, Rheinland-Pfalzi liidumaa vs. Alcan Deutschland, C-24/95, ECLI:EU:C:1997:163, punkt 34.

⁽⁹²⁾ Vt selle kohta kohtuotsus, Euroopa Kohus, 22. detsember 2010, komisjon vs. Itaalia („Abi börsil hiljuti noteeritud äriühingutele“), C-304/09, ECLI:EU:C:2010:812, punkt 32.

⁽⁹³⁾ Komisjon võib abi tagasinõudmiseks määrata muu tähtaja vastavalt juhtumi asjaoludele. Vt punkt 68.

⁽⁹⁴⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. september 2014, komisjon vs. Saksamaa („Biria Gruppe“), C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, punkt 41.

⁽⁹⁵⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 91.

⁽⁹⁶⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. november 2017, komisjon vs. Kreeka („Larco“), C-481/16, ECLI:EU:C:2017:845, punkt 29.

⁽⁹⁷⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 20. märts 2014, Rousse Industry vs. komisjon, C-271/13 P, ECLI:EU:C:2014:175, punkt 78.

⁽⁹⁸⁾ Rakendamise ettepanekute kohta vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 12. detsember 2002, komisjon vs. Saksamaa, C-209/00, ECLI:EU:C:2002:747, punktid 40–44.

⁽⁹⁹⁾ Selle kohta vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. juuli 2015, komisjon vs. Prantsusmaa („Lignes maritimes Marseille-Corse“), C-63/14, ECLI:EU:C:2015:458, punkt 45.

4.2. Avakohtumine

79. Varsti pärast tagasinõudeotsuse teatavakstegemist pakub komisjon tavaliselt asjaomaste liikmesriikide ametiasutustele võimalust pidada avakohtumine. See toimub eelistatavalt ühe kuu jooksul ja igal juhul enne punktis 72 nimetatud teabe esitamise tähtaja möödumist.
80. Avakohtumise eesmärk on komisjoni ja asjaomase liikmesriigi ametiasutuste vahel läbipaistva koostöösuhte sisseadmise abil hõlbustada ja kiirendada abi tagasinõudmise protsessi. Komisjon tutvustab ka vahendeid, mida ta võib abi tagasinõudmise hõlbustamiseks liikmesriigile pakkuda.
81. Komisjoni eesmärk on anda avakohtumisel esialgset tagasisidet abi tagasinõudmise strateegia ja rakendusmeetmete kohta, mida asjaomane liikmesriik kavatses tagasinõudeotsuse täitmiseks võtta.
82. Kuigi avakohtumisel osalemine ei ole kohustuslik, soovib komisjon tungivalt liikmesriikidel seda võimalust kasutada, et saada suuniseid abi tagasinõudmise põhiaspektide kohta ja küsida vajaduse korral selgitusi.

4.3. Nende abisaajate kindlakstegemine, kellelt tuleb abi tagasi nõuda

83. Ebaseaduslik abi, mis on tunnistatud siseturuga kokkusobimatuks, tuleb tagasi nõuda abisaajatelt, kes tegelikult abi said⁽¹⁰⁰⁾. Kui abisaajad ei ole tagasinõudeotsuses kindlaks määratud, peab asjaomane liikmesriik uurima iga asjaomase ettevõtja individuaalset olukorda⁽¹⁰¹⁾.
84. ELi toimimise lepingu artikli 345 kohaselt kohaldatakse era- ja avalik-õiguslike ettevõtjate suhtes samu riigiabi eeskirju; seega ei tehta ebaseadusliku abi tagasinõudmisel nende vahel mingit vahet.

4.3.1. Ettevõtjate gruppi kuuluva abisaaja kindlakstegemine

85. Üldjuhul ei ole abisaajat keeruline kindlaks teha. Mõnel juhul võib komisjonil aga olla vajalik hinnata, milline ettevõtja majandusüksuse moodustavas ettevõtjate grupis abi sai.
86. Kui teatavaid tehinguid on tehtud ettevõtjate grupi siseselt, võib komisjon siiski piirata abi tagasinõudmise ulatuse ühe abisaajaga selles grupis. Samas võib komisjon oma tagasinõudeotsuses järeldada, et gruppi kuuluvad ettevõtjad, isegi kui nad liikmesriigi õiguse kohaselt on eraldi juriidilised isikud, moodustavad konkurentsioiguse tähenduses majandusüksuse⁽¹⁰²⁾ ja on abi saanud. Samuti võib komisjon jõuda järeldusele, et teised sellisesse gruppi kuuluvad ettevõtjad on abi saanud.
87. Punktis 86 osutatud juhul võidakse tagasinõudeotsusega kohustada asjaomast liikmesriiki lisaks vahetult abi saanud ettevõtjalt nõudma abi tagasi ka majandusüksust moodustavalt ettevõtjate grupilt tervikuna või mõnelt gruppi kuuluvalt juriidiliselt isikult,⁽¹⁰³⁾ kes samuti abi sai.
88. Sellise tagasinõudeotsuse rakendamisel peab asjaomane liikmesriik tõendama komisjonile, et ta on abi nõuetekohaselt tagasi nõudnud kas vahetult abisaajalt või teistelt ettevõtjalt, kelle suhtes abi tagasinõudmise kohustust kohaldatakse.

4.3.2. Tagasinõudekorralduse laiendamine; majanduslik järjepidevus

89. Kui tagasinõudeotsuse rakendamise etapis ei ole võimalik abi algselt abisaajalt tagasi nõuda ja abi anti edasi mõnele teisele ettevõtjale, peaks liikmesriik laiendama abi tagasinõudmise ettevõtjale, kes pärast tegevuse üleandmist tegelikult eelise sai, ja tagama, et abi tagastamise kohustusest ei hoita kõrvale⁽¹⁰⁴⁾.

⁽¹⁰⁰⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 29. aprill 2004, Saksamaa vs. komisjon („SMI“), C-277/00, ECLI:EU:C:2004:238, punkt 75.

⁽¹⁰¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. veebruar 2014, Mediaset, C-69/13, ECLI:EU:C:2014:71, punkt 22.

⁽¹⁰²⁾ Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et kui juriidiliselt eraldiseisvad füüsilised või juriidilised isikud moodustavad majandusüksuse, tuleb neid Euroopa Liidu konkurentsioiguse kohaldamisel käsitleda ühe ettevõtjana. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 12. juuli 1984, Hydrotherm, C-170/83, ECLI:EU:C:1984:271, punkt 11. Komisjonil on laialdane kaalutusõigus, kui ta teeb kindlaks, kas gruppi kuuluvaid ettevõtjaid tuleks riigiabiõiguse kohaldamisel käsitada majandusüksusena või eraldi üksustena. Vt kohtuotsus, Üldkohus, 29. juuni 2000, DSG vs. komisjon, T-234/95, ECLI:EU:T:2000:174, punkt 124.

⁽¹⁰³⁾ Vt kohtuotsus, Esimese Astme Kohus, 29. juuni 2000, DSG vs. komisjon, T-234/95, ECLI:EU:T:2000:174, punkt 124.

⁽¹⁰⁴⁾ Vt kohtuotsus, Üldkohus, 13. september 2010, Kreeka vs. komisjon, liidetud kohtuasjad T-415/05, T-416/05 ja T-423/05, ECLI:EU:T:2010:386, punktid 143–146.

90. Euroopa Kohus on eristanud ettevõtja tegevuse üleandmise kahte viisi. Need on i) ettevõtja kogu või osa vara müük, mille järel tegevust ei vii enam ellu sama juriidiline isik (edaspidi „vara müük“), ning ii) ettevõtja aktsiate müük, mille järel abi saanud ettevõtja säilitab oma juriidilise isiku ja jätkab oma tegevuse elluviimist (edaspidi „aktsiate müük“) ⁽¹⁰⁵⁾.

4.3.2.1. Vara müük

91. Kui siseturuga kokkusobimatu abi saaja asutab uue äriühingu või võõrandab oma vara mõnele teisele ettevõtjale, et kogu või osa oma tegevust jätkata, võib selle tegevuse jätkumine abiga tekitatud konkurentsimoontust pikendada. Seega võib äsja asutatud äriühingult või vara ostjalt nõuda abi tagasimaksmist, kui kõnealune eelis tema kasuks edasi kestab.
92. Vara müügi stsenaariumi korral hindab komisjon asjaomaste ettevõtjate vahelise majandusliku järjepidevuse olemasolu igal üksikjuhul eraldi, lähtudes avatud loetellu kuuluvatest mittekumulatiivsetest kriteeriumidest. Muu hulgas võib komisjon arvesse võtta järgmisi kriteeriume ⁽¹⁰⁶⁾: i) võõrandamise ulatus (varad ⁽¹⁰⁷⁾) ja kohustused, tööjõu ja/või juhtkonna säilitamine; ii) võõrandamistehingu hind ⁽¹⁰⁸⁾; iii) müüja ja ostja aktsionäride või omanike isikud; iv) võõrandamise aeg (menetlusmääruse artikli 4 kohase esialgse uurimise ajal, sama määruse artikli 6 kohase ametliku uurimise ajal või pärast tagasinõudeotsuse vastuvõtmist); v) tehingu majanduslik loogika ⁽¹⁰⁹⁾.

4.3.2.2. Aktsiate müük

93. Ühisturuga kokkusobimatu abi saaja aktsiate müük kolmandale isikule ei mõjuta abisaaja kohustust maksta see abi tagasi ⁽¹¹⁰⁾.
94. Kui ebaseaduslikku riigiabi saanud ettevõtja aktsiad müüakse ära, kuid ettevõtja säilitab oma juriidilise isiku staatuse ja jätkab ise riigiabiga toetatud tegevusi, peab liikmesriik selle abi tagasi nõudma ⁽¹¹¹⁾. Tegelikult säilitab see ettevõtja oma konkurentide ees eelise.

⁽¹⁰⁵⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 29. aprill 2004, Saksamaa vs. komisjon („SMI“), C-277/00, ECLI:EU:C:2004:238, punktid 78 ja 84.

⁽¹⁰⁶⁾ Komisjon ei pea võtma arvesse kõiki neid kriteeriume. Vt selle kohta kohtuotsus, Üldkohus, 28. märts 2012, Ryanair vs. komisjon, T-123/09, ECLI:EU:T:2012:164, punktid 155 ja 156.

⁽¹⁰⁷⁾ Mis puudutab tehingu ulatust, siis müüdiva vara peab põhimõtteliselt moodustama ainult osa abisaaja varast. Mida suurem on uuele üksusele võõrandatav ettevõtte osa, seda suurem on tõenäosus, et müüdava varaga seotud majandustegevuses saadakse jätkuvalt kasu siseturuga kokkusobimatust abist. Vt komisjoni 15. oktoobri 2014. aasta otsus (EL) 2015/1826 riigiabi SA.33797 — (2013/C) (ex 2013/NN) (ex 2011/CP) kohta, mida Slovakkia andis äriühingule NCHZ (ELT L 269, 15.10.2015, lk 71). Majandusliku järjepidevuse kohta vt komisjoni 17. septembri 2008. aasta otsus riigiabi N 321/08, N 322/08 ja N 323/08 kohta – Kreeka – äriühingud Olympic Airways Services/Olympic Airlines; komisjoni 12. novembri 2008. aasta otsus riigiabi N 510/2008 kohta – Itaalia – Alitalia vara müük; komisjoni 4. aprilli 2012. aasta otsus riigiabi SA.34547 kohta – Prantsusmaa – Reprise des actifs du groupe SERNAM dans le cadre de son redressement judiciaire.

⁽¹⁰⁸⁾ Kui vara müüakse avatud, läbipaistva, mittediskrimineeriva ja mittetingimusliku pakkumismenetluse tulemusena kõrgeima hinna pakkujale, siis eeldatakse, et makstud hind on turuhind. Komisjon järgis seda põhimõtet järgmistes otsustes: komisjoni 1. oktoobri 2014. aasta otsus riigiabi SA.31550 (2012/C) (ex 2012/NN) kohta, mida Saksamaa andis Nürburgringile; komisjoni 27. märtsi 2014. aasta otsus riigiabi SA.34572 (13/C) (ex 13/NN) kohta, mida Kreeka andis äriühingule Larco General Mining & Metallurgical Company S.A.; komisjoni 7. mai 2015. aasta otsus riigiabi SA.35546 (2013/C) (ex 2012/NN) kohta, mida Portugal andis äriühingule Estaleiros Navais de Viana do Castelo S.A.

⁽¹⁰⁹⁾ Komisjon tuvastab majandusliku järjepidevuse juhtudel, kui äritegevuse viis, tegevuse ulatus või tootmine ei muutunud. Vt näiteks komisjoni 15. oktoobri 2014. aasta otsus (EL) 2015/1826 riigiabi SA.33797 — (2013/C) (ex 2013/NN) (ex 2011/CP) kohta, mida Slovakkia andis äriühingule NCHZ (ELT L 269, 15.10.2015, lk 71). Seevastu juhtudel, kui tõendati olulisi muudatusi tegevuses või äristrateegias, leidis komisjon, et majanduslik järjepidevus puudub. Vt komisjoni 1. oktoobri 2014. aasta otsus (EL) 2016/151 riigiabi SA.31550 (2012/C) (ex 2012/NN) kohta, mida Saksamaa andis Nürburgringile (ELT L 34, 10.2.2016, lk 1); komisjoni 1. oktoobri 2014. aasta otsus (EL) 2016/152 riigiabi SA 27339 (12/C) (ex 11/NN) kohta, mida Saksamaa andis Zweibrückeni lennujaamale ja lennujaama kasutavatele lennuettevõtjatele (ELT L 34, 10.2.2016, lk 68). Ühelgi juhul ei ole kahe ettevõtja vahelise majandusliku järjepidevuse uurimisel otsustavaks teguriks peetud ainuüksi majanduslikku loogikat.

⁽¹¹⁰⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 29. aprill 2004, Saksamaa vs. komisjon („SMI“), C-277/00, ECLI:EU:C:2004:238, punkt 81.

⁽¹¹¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 1. oktoober 2015, Electrabel ja Dunamenti Erőmű vs. komisjon, C-357/14 P, ECLI:EU:C:2015:642, punkt 113.

4.3.2.3. Ettevõtjate ühinemine ja muu ümberkorraldamine

95. Lisaks vara ja aktsiate müügile võidakse ka ettevõtjate ühinemise või muu ümberkorraldamise korral liikmesriigil paluda määrata kindlaks, millisel ettevõtjalt abi tuleb tagasi nõuda. Sellistel juhtudel peab asjaomane liikmesriik tegema kindlaks esialgse abisaaja õigusjärglase ja nõudma abi tagasi järelejäänud üksuselt ⁽¹¹²⁾.

4.3.3. Maksuametmete kaudu abi saajad

96. Maksusoodustusi andva abikava korral peab asjaomane liikmesriik tegema kindlaks kava kaudu eelise saanud ettevõtjad ja neilt abi tagasi nõudma.
97. Abisaaja kindlakstegemisel ei ole oluline, kas asjaomane ettevõtja on abimeedet oma maksudeklaratsioonis õigesti kohaldanud või on ta rikkunud kohaldatavaid siseriiklikke õigusnorme ⁽¹¹³⁾. Oluline küsimus on, kas ettevõtja on saanud maksusoodustuse, mis on tunnustatud siseturuga kokkusobimatuks riigiabiks. Siseriiklikud menetlused riiklike maksunormide ebaõige kohaldamise või kuritarvitamise tõkestamiseks ei või ohustada riigiabi kohest ja tulemuslikku tagasinõudmist.

4.4. Tagasinõutava summa kindlaksmääramine

98. Kui komisjoni otsuses on abi suurus juba kindlaks määratud, on liikmesriik kohustatud rakendama komisjoni vastuvõetud otsust. Kui liikmesriik vaidlustab otsuses kindlaks määratud abisumma, tuleb selle küsimusega pöörduda liidu kohtute poole. Seega peab liikmesriik nõudma tagasi tagasinõudeotsuses kindlaksmääratud abisumma, välja arvatud juhul, kui Üldkohus või Euroopa Kohus on otsuse kehtivuse peatanud või tühistanud.
99. Kui komisjon ei ole tagasinõutava abi täpset suurust tagasinõudeotsuses kindlaks määranud, peab igalt abisaajalt tagasinõudmisele kuuluva abisumma kindlaks määrama asjaomane liikmesriik, kasutades tagasinõudeotsuses esitatud meetodikat ⁽¹¹⁴⁾.
100. Põhimõtteliselt kohustab komisjon liikmesriiki nõudma kogu abi tagasi, välja arvatud juhul, kui abi andmise ajal vastas see kohaldatavatele nõuetele, mis on sätestatud i) määruses ELi toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnustatakse siseturuga kokkusobivaks (edaspidi „grupierandi määrus“); ii) määruses, mis sätestab, et teatavat liiki riiklik toetus ei vasta kõikidele ELi toimimise lepingu artikli 107 lõikes 1 sätestatud kriteeriumidele ja on seega vabastatud ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikes 3 kohasest teatamiskohustusest (edaspidi „vähese tähtsusega abi määrus“); iii) komisjoni muus, varasemas otsuses ⁽¹¹⁵⁾.
101. Komisjon võib nõustuda vähese tähtsusega abi eeskirja tagasiulatava kohaldamisega abisaaja suhtes järgmistel tingimustel:
- kogu abi summa peab jääma alla vähese tähtsusega abi piirmäära ⁽¹¹⁶⁾; sellega seoses ei ole lubatav kasutada keskmisi summasid abisaaja kohta, kuna nii ei ole tagatud, et ükski ettevõtja ei saa kasu piirmäära ületavast kogusummast ⁽¹¹⁷⁾;
 - kontrollides tagasiulatavalt mis tahes kolme majandusaasta pikkuse perioodi jooksul antud vähese tähtsusega abi summat, peab liikmesriik võtma arvesse iga kolme majandusaasta pikkust perioodi, mis sisaldab kuupäeva, mil anti abi, mis tuleks tagasi nõudmata jätta ⁽¹¹⁸⁾; ning

⁽¹¹²⁾ Vt selle kohta kohtuotsus, Euroopa Kohus, 7. märts 2018, SNCF Mobilités vs. komisjon, C-127/16 P, ECLI:EU:C:2018:165.

⁽¹¹³⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 14. juuli 2011, komisjon vs. Itaalia („Tremonti bis“), C-303/09, ECLI:EU:C:2011:483, punkt 43.

⁽¹¹⁴⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. veebruar 2014, Mediaset, C-69/13, ECLI:EU:C:2014:71, punkt 21. Vt ka punkt 66 eespool.

⁽¹¹⁵⁾ Vt näiteks komisjoni 11. juuli 2001. aasta otsus riigiabi kava kohta, mida Hispaania kohaldas teatavate Alavas hiljuti asutatud äriühingute suhtes (EÜT L 314, 18.11.2002, lk 1, põhjendus 90).

⁽¹¹⁶⁾ Vt kohtuotsus, Üldkohus, 20. september 2011, Regione autonoma della Sardegna jt vs. komisjon, liidetud kohtuasjad T-394/08, T-408/08, T-453/08 ja T-454/08, ECLI:EU:T:2011:493, punktid 310–312, mida kinnitati Euroopa Kohtu otsusega, 13. juuni 2013, HGA jt vs. komisjon, liidetud kohtuasjad C-630/11 P kuni C-633/11 P, ECLI:EU:C:2013:387.

⁽¹¹⁷⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. september 2017, komisjon vs. Belgia, C-591/14, ECLI:EU:C:2017:670, punkt 46.

⁽¹¹⁸⁾ Näiteks kui liikmesriik taotleb 2018. aastal, et 31. detsembril 2014 antud eelist loetakse tagasiulatavalt vähese tähtsusega abiks, peab ta tõendama, et ka selle uue vähese tähtsusega abi lisamisel ei ületata asjakohast ülemmäära ühelgi järgmistest kolmeaastastest perioodidest: 2012–2014, 2013–2015 ja 2014–2016. Seega võib komisjon lubada kõnealuse väidetava vähese tähtsusega abi tagasiulatavat lisamist ainult tingimusel, et asjakohast vähese tähtsusega abi ülemmäära ei ületata ühelgi perioodil.

— kõik kohaldatavas määruuses sätestatud tingimused, mida saab kohaldada tagasiulatuvalt, peavad olema täidetud ⁽¹¹⁹⁾.

102. Tagasinõutava summa väljaarvutamiseks võib liikmesriik võtta arvesse ka seda, kas abisaaja on saanud abilt maksnud makse. Kui see nii on (st abi brutosumma ei ole võrdne abi netosummaga), võib liikmesriik vastavalt oma siseriiklikele maksunormidele võtta arvesse maksude varasemat tasumist abisaaja poolt ja nõuda tagasi ainult saadud netosumma.
103. Seevastu juhul, kui ebaseadusliku ja siseturuga kokkusobimatu abi saaja ei ole saanud abilt makse maksnud (st abi brutosumma võrdub abi netosummaga), peab abisaaja tagasi maksuma saadud abi brutosumma.
104. Igal juhul peab asjaomane liikmesriik tagama, et abisaaja ei saaks täiendavat maksusoodustust, väites, et tagasi-makse on vähendanud tema maksustatavat tulu.

4.4.1. Maksumeetmed

105. Maksusoodustuse kaudu antava riigiabi kontekstis „tähendab eelnenud olukorra taastamine võimaluste piires tagasi-pöördumist olukorra juurde, mis oleks valitsenud siis, kui asjaomaseid tehinguid oleks sooritatud maksumäära vähendamiseta“ ⁽¹²⁰⁾.
106. Seetõttu peab asjaomane liikmesriik arvutama välja õige maksumäär, mida ettevõtja oleks pidanud maksuma, kui ebaseaduslikku abimeedet poleks kohaldatud. Seejuures tuleb tugineda ainult minevikus tegelikult tehtud valikutele, mitte alternatiivsetele, hüpoteetilistele valikutele, mida oleks olnud võimalik teha ⁽¹²¹⁾. Arvesse võib võtta üksnes siseriikliku ja rahvusvahelise õigusega (kui need on kohaldatavad) või tagasinõudeotsusega ettenähtud automaatselt kohaldatavaid mahaarvamisi.
107. Näiteks kui liikmesriik rakendab tagasinõudeotsust, suurendades abisaaja maksubaasi, võib põhimõtteliselt kohaldada muid maksusoodustusi, mida oli juba esialgse maksu tasumise tähtpäeval võimalik kasutada ⁽¹²²⁾.
108. Eli toimimise lepingu artikliga 339 ja menetlusmääruse artikliga 30 kehtestatud ametisaladuse hoidmise kohustuse tõttu ei ole maksudokumentide konfidentsiaalsus asjakohane põhjendus nõutud tõendite esitamata jätmiseks.
109. Maksumäärade (sealhulgas maksusoodustuste vormis antud riigiabi) tagasinõudmiseks võib asjaomase liikmesriigi maksuhaldur siseriikliku õiguse kohaselt olla kohustatud viima läbi sisemised maksuauditid enne riigiabi tegelikku tagasinõudmist. Sellised maksuauditid on vastuvõetavad, kui i) abi nõutakse tagasi abi tagasinõudmiseks määratud tähtaja jooksul ja ii) järgitakse tagasinõutava abi kindlaksmääramise otsuses esitatud meetodikat.

4.4.2. Tagasinõudmisega seotud intressi arvutamine

110. Menetlusmääruse artikli 16 lõike 2 kohaselt sisaldab tagasinõudeotsuse alusel tagasi nõutav abi intressi, mida arvestatakse kuupäevast, mil abi tehti abisaajale kättesaadavaks, kuni abi tagastamise kuupäevani ⁽¹²³⁾. Rakendusmääruse kohaselt tuleb intressi kohaldada liitintressina ⁽¹²⁴⁾.

⁽¹¹⁹⁾ Nagu on sätestatud ka komisjoni 18. detsembri 2013. aasta määruses (EL) nr 1407/2013, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 352, 24.12.2013, lk 1).

⁽¹²⁰⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 15. detsember 2005, Unicredito Italiano, C-148/04, ECLI:EU:C:2005:774, punkt 117.

⁽¹²¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 15. detsember 2005, Unicredito Italiano, C-148/04, ECLI:EU:C:2005:774, punktid 118–119.

⁽¹²²⁾ Sellisel juhul peavad muude maksusoodustustega seoses olema täidetud järgmised tingimused: i) soodustuse tulemuseks ei või olla (uus) riigiabi; ii) soodustus peaks olema ühetaoliselt kohaldatav kõigi maksumaksjate suhtes; iii) soodustus on kohaldatav õigusnormi alusel, mis kehtis siseturuga kokkusobimatu abi andmise ajal; ja iv) maksusoodustuse saamise tingimustele vastavatel ettevõtjatel peab olema automaatselt õigus soodustusele (st soodustuse kohaldamine ei nõua liikmesriigi eelnevat luba ega valikuvõimaluse õigeaegset taotlemist maksumaksja poolt).

⁽¹²³⁾ Kohtumenetluses olevate tagasinõudeotsuste puhul arvestatakse tagasinõudmisega seotud intressi ka nende ajavahemike eest, mille jooksul otsuse kehtivus peatati kohtumäärusega või otsus tühistati esimese astme kohtuotsusega, mille omakorda Euroopa Kohus seejärel tühistas. Vt selle kohta kohtuotsus, Euroopa Kohus, 12. veebruar 2008, CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication („CELF I“), C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, punktid 56–58 ja 69.

⁽¹²⁴⁾ Viiteintressimäärad ja diskontomäärad (%) alates 1. augustist 1997. aastast on leitavad komisjoni konkurentsi peadirektoraadi veebisaidilt.

111. Asjaomase liikmesriigi ülesanne on määrata kindlaks sissenõutava intressi täpne summa. Selle ülesande hõlbustamiseks on komisjon teinud liikmesriikidele kättesaadavaks vahendi intressi arvutamiseks vastavalt rakendusmääruses sätestatud normidele ⁽¹²⁵⁾.

4.5. Tagasinõudekorralduse kättetoimetamine

112. Liikmesriik, kellele tagasinõudeotsus on adresseeritud, peab siseturuga kokkusobimatu abi abisaajalt tagasi nõudma otsusega ette nähtud tähtaja jooksul. Menetlusmääruse artikli 16 lõikes 3 sätestatud nõuete täitmise tagamiseks (vt punkt 19) on väga oluline toimetada tagasinõudekorraldus, millega nõutakse riigiabi tagasimaksmist abi tagasinõudmise tähtaja jooksul, abisaajale kätte viivitamata.
113. Tagasinõudekorralduse laad ja elemendid võivad olla erinevad, sõltudes muu hulgas abi andnud asutusest, siseturuga kokkusobimatu abi andmise viisist ja abi summast. Ilma et see piiraks asjaomase siseriikliku õigussüsteemi eripära, võib tagasinõudekorralduste standardvorm ja kättetoimetamise kord komisjoni kogemuste kohaselt aidata kaasa tagasinõudeotsuste õigeaegsele ja tulemuslikule täitmisele.
114. Viide siseriiklikule õigusele tähendab ka seda, et põhimõtteliselt on kohaldatavad kõik asjaomase liikmesriigi õiguskorras sätestatud normid ja menetlused, olenemata nende allikast. Abisaajate puhul, kelle asukoht või püsiv tegevuskoht ei ole asjaomase liikmesriigi territooriumil, võib tagasinõudekorralduste kättetoimetamine seega olla reguleeritud selles liikmesriigis kohaldatavates rahvusvahelistes lepingutes või rahvusvahelises eraõiguses sätestatud normide ja menetlustega.
115. Vastavalt lojaalse koostöö põhimõttele peavad liikmesriigid komisjoni esimesel võimalusel hoiatama, kui nad eeldavad, et tagasinõudekorralduse kättetoimetamisel tekib raskusi.

4.6. Abi esialgne tagasimaksmine

116. Kui tagasinõudeotsus on kohtus vaidlustatud, võib liikmesriik nõustuda tagasinõutava abi esialgse tagasimaksmisega.
117. Asjaomane liikmesriik võib kaaluda esialgset tagasimaksmist niivõrd, kui võrd see on piisav, et tagada siseturuga kokkusobimatust abist tuleneva konkurentsimoonutuse täielik, kuigi ajutine kõrvaldamine. Selleks peab liikmesriik tagama, et abisaaja kaotab ebaseadusliku ja siseturuga kokkusobimatu abiga seotud eelise. Liikmesriik peaks komisjonile põhjendama ajutiste meetmete vajalikkust ja esitama kavandatud ajutiste meetmete ammendava kirjelduse.
118. Tagasinõudeotsuse esialgse rakendamise võib saavutada näiteks seeläbi, et abisaaja kannab kogu tagasinõutava summa tinghoiukontole ⁽¹²⁶⁾. Komisjon on valmis edastama sobivate tinghoiustamise lepingute näidiseid. Liikmesriik võib ka ise esitada komisjonile konkreetse tinghoiustamise lepingu, mis vastab punktis 117 nimetatud tingimustele.
119. Seevastu ei ole tagasinõutava summa tulevase maksamise kohta tagatise andmine piisav ajutine meede, kuna abi jääb vahepealsel ajal abisaaja käsutusse.
120. Teise võimalusena, kui see on siseriikliku õiguse kohaselt lubatav, võib abisaaja maksta abisumma ja tagasinõudmisega seotud intressi liikmesriigile tagasi eriklausli alusel, mille kohaselt abi tagastatakse abisaajale, kui käimasolev kohtuvaidlus lahendatakse lõplikult tema kasuks.

⁽¹²⁵⁾ Juurdepääs vahendile antakse pärast registreerimisprotsessi nii liikmesriigi kui ka Euroopa Liidu tasandil. Registreerimine tagab, et vahendit saavad kasutada ainult asjaomase liikmesriigi ametiasutuste ja komisjoni talituste volitatud ametnikud.

⁽¹²⁶⁾ Kogu abisumma ja tagasinõudmisega seotud intressi maksmist tinghoiukontole võib reguleerida eraldi lepinguga, millele kirjutavad alla liikmesriik, pank või haldur ja abisaaja ning milles lepinguosalisel lepidakse kokku, et tinghoiulepingule kantud summa vabastatakse ühe või teise lepinguosalise kasuks sõltuvalt kohtuvaidluse lõpptulemusest. Kui liidu kohtu lõplik otsus kinnitab tagasinõudeotsuse üksnes osaliselt nii, et tagasinõutav summa väheneb, tuleb tinghoiukontol hoitavad vahendid, sealhulgas võimalik tulu või kahju, kanda proportsionaalselt üle asjaomasele liikmesriigile ja abisaajale.

121. Erandjuhtudel võib kasutada ka muid abi esialgse tagasimaksmise viise, tingimusel et järgitakse eespool kirjeldatud põhimõtteid. Kui abi ei nõuta koheselt lõplikult tagasi, peaksid liikmesriigid tuginema oma õiguskorras sisalduvatele õigusnormidele, mis võimaldavad nende ametiasutustel nõuda abi esialgset tagasimaksmist, ⁽¹²⁷⁾ isegi kui selline õigusnorm ei ole sätestatud konkreetselt riigiabi tagasinõudmist silmas pidades ⁽¹²⁸⁾.

4.7. Abi tagasinõudmise alternatiivsed viisid

122. Kui liikmesriik nõuab abi tagasi muul viisil kui rahalise makse kujul, peab ta esitama komisjonile teabe, mis võimaldab viimasel hinnata, kas valitud tegutsemisviis on otsuse täitmiseks asjakohane ⁽¹²⁹⁾. Komisjon nõustub abi tagasinõudmise alternatiivse viisiga ainult juhul, kui i) see on sobiv viis ebaseadusliku abimeetmega moonutatud turutingimuste taastamiseks; ii) see on komisjonile ja teistele huvitatud isikutele mõistetav kui nimetatud eesmärgi kandev meede ⁽¹³⁰⁾ ning iii) liikmesriik tõendab, et sellel on rahalise maksega samaväärne mõju.

123. Komisjon saab pidevalt taotlusi nõustuda abi tagasinõudmise alternatiivsete viisidega, nagu mitterahaline tagasimakse või riigiabiga seotud nõuete tasaarvestamine abisaaja nõuete asjaomase liikmesriigi vastu.

124. Komisjon võib mitterahalise tagasimaksmisega nõustuda ainult erandjuhtudel, kui punktis 122 nimetatud tingimused on täidetud ja kui asjaomane liikmesriik tegutseb järgmiste põhimõtete kohaselt:

— vara väärtus tuleb kindlaks määrata objektiivselt, võimaldamaks komisjonil järeldada, et väärtus on samaväärne tagasinõutava summaga, millele lisandub asjakohane tagasinõudmisega seotud intress;

— mitterahaline tagasimaksmine peab olema liikmesriigi õiguse alusel lubatav; liikmesriik peab teavitama komisjoni asjakohastest siseriiklikest õigusnormidest, mis näevad ette mitterahalise tagasimaksmise;

— tuleb vältida seda, et teatava aja jooksul pärast otsuse kuupäeva (näiteks vähemalt kuni asjaomase vara täieliku amortiseerimiseni vastavalt raamatupidamiseeskirjadele) viiakse abisaaja vara kasutades ellu majandustegevust. Sellega seoses viidatakse majandusliku järjepidevuse olemasolu hindamise kriteeriumidele, mis on esitatud punktis 92.

125. Komisjon võib nõuete tasaarvestamisega nõustuda ainult erandjuhtudel, kui asjaomane liikmesriik tegutseb järgmiste põhimõtete kohaselt:

— nõuete tasaarvestamise võimalus on liikmesriigi õigusega ette nähtud ⁽¹³¹⁾;

— tasaarvestatavad nõuded on kindlad, kindlasummalsed ja sissenõutavaks muutunud ning

— võetavad meetmed on täiesti läbipaistvad, võimaldamaks komisjonil veenduda, et need sobivad abiga tekitatud konkurentsimoontuse kõrvaldamiseks.

126. Tagasimaksmise edasilükkamine või osade kaupa maksmine pärast abi tagasinõudmise tähtaja möödumist tähendaks, et abi tagasinõudmise kohustust ei ole täidetud viivitamata, ega ole seetõttu lubatud, isegi kui see suurendaks asjaomase liikmesriigi tulu (vt punkt 54).

⁽¹²⁷⁾ Näiteks näeb Prantsuse õigus ette, et riigisiseseid kohtud võivad määrata abi esialgse tagasimaksmise (st enne menetluse sisulist lahendamist), kui abi tagasimaksmise kohustust ei saa tõsiselt kahtluse alla seada. Sellise ajutise maksetaotluse (prantsuse keeles *référé-provision*) võib anda tagasinõudekorralduse suhtes, mis on antud välja pärast komisjoni otsust.

⁽¹²⁸⁾ Näiteks mõningatel liikmesriikidel puuduvad õigusnormid, mis võimaldaksid abi tagasinõudmise eest vastutavatel ametiasutustel nõuda esialgseid makseid maksuõigusnormide alusel, kuid samas on neil olemas sarnased tsiviilõiguse sätted. Sellistel juhtudel peaks liikmesriik tuginema otsuse esialgset rakendamist võimaldavatele õigusnormidele, olenemata otsuse täitmiseks valitud menetlusest.

⁽¹²⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 7. juuli 2009, komisjon vs. Kreeka („Olympic Airways II“), C-369/07, ECLI:EU:C:2009:428, punkt 79.

⁽¹³⁰⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 12. detsember 2002, komisjon vs. Saksamaa, C-209/00, ECLI:EU:C:2002:747, punktid 57–58.

⁽¹³¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 7. juuli 2009, komisjon vs. Kreeka („Olympic Airways II“), C-369/07, ECLI:EU:C:2009:428, punkt 68.

4.8. Maksejõuetusmenetlus

127. Abisaaja, kes ei suuda nõutavat abi koos tagasinõudmisega seotud intressiga tagasi maksta, püsib turul põhimõtteliselt ainult tänu sellele abile. Seega selleks, et abi kõrvaldamise kaudu taastada siseturul endine olukord, peab see abisaaja siseturult lahkuma. Kui abisaaja lahkub turult, ent kogu eelis või osa sellest antakse edasi tema õigusjärglasele või majanduslikule õigusjärglasele, tuleks abi tagasinõudmise kohustust laiendada ka viimase suhtes (vt punkt 4.3.2).
128. Maksejõuetult abisaajalt abi tagasinõudmiseks võib liikmesriik arestida abisaaja vara ja algatada abisaaja likvideerimise menetluse üksnes juhul, kui viimane ei suuda abi tagasi maksta, või võtta muid meetmeid, mis võimaldavad abi tagasi saada ja mis on ette nähtud liikmesriigi õiguses⁽¹³²⁾. Sellega seoses ei saa abi tagasinõudmist abisaaja likvideerimise menetluse abil põhimõtteliselt pidada ELi toimimise lepingu eesmärkidega võrreldes ebaproportsionaalseks⁽¹³³⁾. Seega peab asjaomane liikmesriik algatama nimetatud menetluse võlausaldajana või aktsionärina, kui tal on vastav positsioon⁽¹³⁴⁾.
129. Alates abisaaja maksejõuetusmenetluse algusest on varasema olukorra taastamine ja abist tuleneva konkurentsi moonutuse kõrvaldamine saavutatav tagasinõutava abiga seotud nõude registreerimisega võlanimekirjas⁽¹³⁵⁾ abi tagasinõudmise tähtaja jooksul. Sel juhul peab nõude registreerimisele järgnema i) kogu tagasinõutava summa sisenõudmine või, kui see on võimatu, ii) ettevõtja likvideerimine ja tema tegevuse lõplik lõpetamine⁽¹³⁶⁾.
130. Mis puudutab punktis 129 nimetatud esimest tingimust, siis asjaomane liikmesriik peab registreerima tagasinõutava summa, st siseturuga kokkusobimatu abi koos tagasinõudmisega seotud intressiga, mida arvestatakse kuni täieliku tagasimaksmiseni või kuni varasema kuupäevani, kui siseriikliku õiguse kohaselt lõpetatakse intressiarvestus kõigi võlausaldajate puhul sellel varasemal kuupäeval (näiteks maksejõuetusmenetluse algatamise kuupäev). Kuna abi tagasinõudmisega seotud intressi tõttu kaotab abisaaja abi kättesaadavusest tuleneva rahalise eelise (vt punkt 16) ja seepärast on intressi tagasinõudmise eesmärk sama mis abi põhisumma tagasinõudmisel, peavad liikmesriigid registreerima abi põhisumma ja intressi sama nõudeõiguse järguga.
131. Mis puudutab teist punktis 129 nimetatud tingimust, siis mõnes liikmesriigis on nähtud ette menetlused, mille eesmärk on maksejõuetute ettevõtjate kogu tegevuse või selle osa ümberkorraldamine või ajutine jätkamine. Ent sellised menetlused tuleb jätta kohaldamata, sest kui kogu tagasinõutav summa jääb õigeaegselt tagasi nõudmata, takistavad need abisaaja likvideerimist ja tegevuse lõpetamist⁽¹³⁷⁾.
132. Seega kui võlausaldajate komiteele tehakse ettepanek abisaaja tegevuse jätkamist võimaldava kava kohta, võivad asjaomase liikmesriigi ametiasutused seda kava toetada ainult juhul, kui see tagab kogu tagasinõutava summa tagasimaksmise abi tagasinõudmise tähtaja jooksul. Liikmesriik ei või loobuda osast oma nõudest seoses tagasinõutava abiga, kui abisaaja jätkab tegevust pärast abi tagasinõudmise tähtaja möödumist.
133. Võib esineda juhtumeid, kus abisaaja aktsionärid otsustavad abisaaja vabatahtlikult likvideerida väljaspool menetlust, mida haldab või mille üle teostab järelevalvet kohus. Valitud menetlusest sõltumata kohaldatakse samu põhimõtteid, mida on kirjeldatud käesolevas jaotises.

⁽¹³²⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. jaanuar 2018, komisjon vs. Kreeka („United Textiles“), C-363/16, ECLI:EU:C:2018:12, punkt 36.

⁽¹³³⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. märts 1990, Belgia vs. komisjon („Tubemeuse“), C-142/87, ECLI:EU:C:1990:125, punktid 65–66.

⁽¹³⁴⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. jaanuar 2018, komisjon vs. Kreeka („United Textiles“), C-363/16, ECLI:EU:C:2018:12, punkt 38.

⁽¹³⁵⁾ Kuna abi tagasinõudmine toimub asjaomase liikmesriigi õiguses sätestatud menetluste kohaselt, reguleerib siseriiklik õigus riigiabi nõude rahuldamisjärku võlanimekirjas, tingimusel et see järk on kooskõlas tõhususe põhimõttega ja samaväärsuse põhimõttega. Vt punkt 64. Igal juhul ei või riigiabinõude rahuldamisjärk olla tavaliste tagamata nõuete rahuldamisjärgust madalam.

⁽¹³⁶⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. detsember 2012, komisjon vs. Hispaania („Magefesa II“), C-610/10, ECLI:EU:C:2012:781, punktid 72 ja 104.

⁽¹³⁷⁾ Vt selle kohta kohtuotsus, Üldkohus, 21. oktoober 2014, Itaalia vs. komisjon, T-268/13, ECLI:EU:T:2014:900, punktid 62–64.

134. Kõik asjaomase liikmesriigi organid, sealhulgas kohtud, peavad jätma kohaldamata kõik siseriiklikud maksejõuetusmenetlust käsitlevad õigusnormid ja vabatahtlikku likvideerimist reguleerivad õigusnormid, mis jätavad tagasinõutava abi abisaaja käsutusse ning seega ei taga komisjoni tagasinõudeotsuse kohest ja tulemuslikku täitmist. Samuti leiab komisjon, et liikmesriik peab vaidlustama oma riigi kohtute otsused, mille vastuvõtmisel on rikutud Euroopa Liidu õigust⁽¹³⁸⁾.
135. Abi tagasinõudmise täitmise kontekstis loetakse, et abisaaja on likvideeritud, kui tema tegevus on lõppenud ning tema varad ja osalused on turutingimustel müüdnud⁽¹³⁹⁾. Kuigi kohaldatakse liikmesriigi õigusnorme, tuleb müük läbi viia avatud, läbipaistva ja mittediskrimineeriva menetluse teel⁽¹⁴⁰⁾. Varasid peaks hindama sõltumatu ekspert. Komisjoni kogemuste põhjal on need nõuded üldjuhul kohtu järelevalve all olevate pankrotimenetluste puhul täidetud. Selleks, et vara ostja ei peaks olema kohustatud abi tagasi maksuma, peab puuduma majanduslik järjepidevus, mida liikmesriik peab kontrollima (vt jaotis 4.3.2).

4.9. Abi tagasinõudmise menetluse ajutine ja lõplik lõpetamine

136. Komisjon on viimastel aastatel töötanud välja abi tagasinõudmise menetluste „ajutise lõpetamise“ sisemise praktika. See kehtib olukorras, kus liikmesriik on tagasinõudeotsust esialgselt rakendanud, kuid seda ei saa pidada lõplikult täidetuks, kuna i) käimas on kohtuvaidlus Euroopa Liidu või riigi tasandil; ii) käimas on siseriiklik haldusmenetlus, mis võib veel mõjutada abi tagasinõudmise kohustuse täitmist; või iii) käimas on maksejõuetusmenetlus, milles riigiabiga seotud nõuded on asjakohase nõudeõiguse järguga nõuetekohaselt registreeritud.
137. Kooskõlas lojaalse koostöö põhimõttega teatab komisjon asjaomasele liikmesriigile, kui ta tagasinõudemenetluse ajutiselt lõpetab.
138. Pärast tagasinõudemenetluse ajutist lõpetamist peab asjaomane liikmesriik hoidma komisjoni asjadega kursis ning edastama teavet ja tõendeid viimase nõudel ja vähemalt kord aastas kuni komisjon jõuab järeldusele, et liikmesriik on tagasinõudeotsuse lõplikult täide viinud.
139. Komisjon teavitab asjaomast liikmesriiki oma hinnangust menetluse seisule. Oma talituste kirjas teatab komisjon liikmesriigile ka sellest, kui tagasinõudemenetlus on lõplikult lõpetatud. Selles etapis kustutatakse tagasinõudemenetlus komisjoni konkurentsi peadirektoraadi veebisaidil avaldatud poolleilovate riigiabi tagasinõudemenetluste loetelust⁽¹⁴¹⁾.
140. Tagasinõudemenetluse ajutine või lõplik lõpetamine ei välista komisjoni õigust juhtumit vajaduse korral uuesti põhjalikumalt kontrollida või menetlust taasalustada. See kehtib juhul, kui uued asjaolud muudavad olukorda, millele tuginedes komisjon menetluse lõpetas.

5. KOHTUVAIDLUSED LIIKMESRIIKIDE KOHTUTES

141. Tagasinõudeotsuste rakendamine võib viia kohtuvaidlusteni liikmesriikide kohtutes⁽¹⁴²⁾. Komisjoni kogemuse kohaselt tagavad halduskohtutes toimuvad menetlused (kui vastavat menetlust on võimalik halduskohtus algatada) üldjuhul tagasinõudekorralduste kiirema täitmise kui tsiviilkohtute menetlused.
142. Eristada võib kahte peamist abi tagasinõudmisega seotud kohtuvaidluste kategooriat: i) abi tagasinõudva asutuste hagid kohtulahendi saamiseks, millega abi tagastamisest kõrvale hoidvat abisaajat kohustatakse abi tagasi maksuma; ja ii) tagasinõudekorraldust, sealhulgas abi tagasimaksmise tagamiseks võetud individuaalseid meetmeid, vaidlustavate abisaajate hagid.
143. On oht, et tagasinõudeotsuse täitmine viibib, kui selle rakendamiseks võetud siseriiklikud meetmed vaidlustatakse kohtus⁽¹⁴³⁾.

⁽¹³⁸⁾ Vt selle kohta kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. november 2011, komisjon vs. Itaalia („Tööhõivemeetmed II“), C-496/09, ECLI:EU:C:2011:740, punkt 74.

⁽¹³⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 29. aprill 2004, Saksamaa vs. komisjon („SMI“), C-277/00, ECLI:EU:C:2004:238, punkt 86.

⁽¹⁴⁰⁾ Selle kohta vt komisjoni teatis riigiabi mõiste kohta ELI toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses (ELT C 262, 19.7.2016, lk 1), punktid 89–96.

⁽¹⁴¹⁾ Vt http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/recovery.html.

⁽¹⁴²⁾ Lisateavet liikmesriikide kohtute rolli kohta riigiabi eeskirjade täitmise tagamiseks vt komisjoni teatisest riigiabi reguleerivate õigusaktide täitmise tagamise kohta liikmesriikide kohtute poolt (ELT C 85, 9.4.2009, lk 1) või õigusaktidest, millega seda muudetakse või see asendatakse.

⁽¹⁴³⁾ Asjaomane liikmesriigi kohus võib teha komisjoniga koostööd, kasutades menetlusmääruse artikli 29 lõikega 1 ette nähtud koostöö võimalusi.

144. Kui abisaaja taotleb tagasinõudeotsuse rakendamiseks võetud siseriiklike meetmete suhtes esialgset õiguskaitset selle otsuse väidetava õigusvastasuse tõttu, peab liikmesriigi kohus hindama, kas kõnealune juhtum vastab Euroopa Kohtu poolt Zuckerfabriki⁽¹⁴⁴⁾ ja Atlanta⁽¹⁴⁵⁾ kohtuasjades tehtud otsustes kehtestatud tingimustele. Nende kohtuotsuste kohaselt võib liikmesriigi kohus esialgset õiguskaitset kohaldada üksnes juhul, kui on täidetud järgmised kumulatiivsed tingimused⁽¹⁴⁶⁾:
- i) kohtul on tõsiseid kahtlusi liidu akti kehtivuse suhtes ja kui vaidlusaluse akti kehtivust ei ole Euroopa Kohtus juba vaidlustatud, esitab liikmesriigi kohus Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse⁽¹⁴⁷⁾;
 - ii) esialgne õiguskaitse on kiireloomuliselt vajalik selleks, et vältida tõsist ja korvamatut kahju õiguskaitset taotlevale menetlusosalisele;
 - iii) kui kohus nõuetekohaselt arvestab Euroopa Liidu huvisid; ning
 - iv) kõikide nimetatud tingimuste hindamisel järgib liikmesriigi kohus kõiki Euroopa Kohtu või Üldkohtu otsuseid, mis käsitlevad Euroopa Liidu akti seaduslikkust või esialgse õiguskaitse abinõude kohaldamise taotlust, millega taotletakse sarnast esialgset õiguskaitset Euroopa tasandil.
145. Kui punktis 144 nimetatud tingimused ei ole täidetud, ei saa asjaomane liikmesriik tugineda riigi kohtute kohaldatud esialgse õiguskaitse abinõudele, et põhjendada otsuse täitmata jätmist⁽¹⁴⁸⁾. Selles kontekstis peab liikmesriik tõendama, et kõik tingimused on täidetud⁽¹⁴⁹⁾.

6. KOMISJONI TAGASINÕUDEOTSUSE RAKENDAMATA JÄTMISE TAGAJÄRJED

146. Kui liikmesriik ei ole komisjoni tagasinõudeotsust täitnud ja kui ta ei ole suutnud tõendada täitmise täielikku võimalust, võib komisjon algatada rikkumismenetluse. Lisaks võib komisjon määrata asjaomasele abisaajale või asjaomastele abisaajatele uue, siseturuga kokkusobiva abi andmise eeltingimuseks varasema, ebaseadusliku ja siseturuga kokkusobimatu abi tagasinõudmise.

6.1. Rikkumismenetlus

147. Riigiabi käsitlevate ELi toimimise lepingu sätete rikkumised mõjutavad kaubandust ja kahjustavad otseselt teiste asjaomastel turgudel tegutsevate ettevõtjate huve, kes samasugust toetust ei saa.

6.1.1. ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 2 alusel esitatav hagi

148. Arvestades riigiabi eeskirjade tähtsust konkurentsi kaitsmise ja siseturu tõhusa toimimise seisukohast, on ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikes 2 sätestatud, et kui asjaomane liikmesriik ei täida tagasinõudeotsust abi tagasinõudmise tähtaja jooksul, võib komisjon anda asja otse Euroopa Kohtusse. Erinevalt ELi toimimise lepingu artiklist 258 ei näe ELi toimimise lepingu artikli 108 lõige 2 ette kohtueelset menetlust⁽¹⁵⁰⁾.
149. Selleks, et esitada ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 2 alusel Euroopa Kohtule hagi, peab komisjon kõigepealt kindlaks tegema, millist tagasinõudeotsusega liikmesriigile pandud kohustust ei täidetud. Üldjuhul sisaldab tagasinõudeotsus kahte liiki kohustusi: i) kohustus teavitada komisjoni otsuse rakendamiseks võetud või võetavatest meetmetest ning hoida komisjoni pärast abi tagasinõudmise tähtaja möödumist olukorraga kursis; ja ii) kohustus täita riigiabi tagasinõudmise kohustus selleks määratud tähtaja jooksul.

⁽¹⁴⁴⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. veebruar 1991, Zuckerfabrik Süderdithmarschen ja Zuckerfabrik Soest vs. Hauptzollamt Itzehoe ja Hauptzollamt Paderborn, liidetud kohtuasjad C-143/88 ja C-92/89, ECLI:EU:C:1991:65, punktid 23 jj.

⁽¹⁴⁵⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. november 1995, Atlanta Fruchthandels-gesellschaft jt vs. Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft, C-465/93, ECLI:EU:C:1995:369, punkt 51.

⁽¹⁴⁶⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 29. märts 2012, komisjon vs. Itaalia („Sardiinias hotellindusele antud abi“), C-243/10, ECLI:EU:C:2012:182, punkt 48.

⁽¹⁴⁷⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 14. juuli 2011, komisjon vs. Itaalia („Tremonti bis“), C-303/09, ECLI:EU:C:2011:483, punkt 46.

⁽¹⁴⁸⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 6. oktoober 2011, komisjon vs. Itaalia („Veneetsia ja Chioggia II“), C-302/09, ECLI:EU:C:2011:634, punkt 50.

⁽¹⁴⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. september 2015, komisjon vs. Itaalia („Veneetsia ja Chioggia II“), C-367/14, ECLI:EU:C:2015:611, punkt 50.

⁽¹⁵⁰⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 3. juuli 2001, komisjon vs. Belgia, C-378/98, ECLI:EU:C:2001:370, punkt 26.

150. Järelikult võib emma-kumma kohustuse, nagu ka mis tahes muu tagasinõudeotsuses sätestatud kohustuse rikkumine viia ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 2 alusel hagi esitamiseni. Kuigi rikkumine tuvastatakse juhul, kui asjaomane kohustus ei ole abi tagasinõudmise tähtaja jooksul täidetud, on liikmesriikidel kohustus tagada ebaseadusliku abi tagasimaksmine ka juhul, kui see tähtaeg on möödunud.
151. Abi tagasinõudmise kohustus on tulemuskohustus. Abiga tekitatud konkurentsimoontonutuse kõrvaldamiseks peavad liikmesriigid saavutama kogu tagasinõutava summa tegeliku tagasimaksmise⁽¹⁵¹⁾.
152. Komisjon kaalub süstemaatilisel kohtumenetluse algatamist, kui tagasimaksmist ei saavutata, olenemata selle ebaõnnestumise põhjustest⁽¹⁵²⁾ ja siseriiklikust haldusasutusest või organist, kes vastutab abi tagasinõudmise kohustuse täitmatajätmise eest⁽¹⁵³⁾.
153. Kohtumenetluse algatamine on komisjoni kaalutusotsus. See tehakse igal üksikjuhul eraldi, võttes arvesse objektiivseid aluseid, liikmesriigi tahet otsust rakendada ja selleks juba võetud meetmeid⁽¹⁵⁴⁾. Komisjon võib arvesse võtta ka seda, kas abi on osaliselt tagasi saadud ja kui on, siis millises ulatuses.

6.1.2. ELi toimimise lepingu artikli 260 lõike 2 alusel esitatav hagi

154. ELi toimimise lepingu artikli 260 lõikes 2 on sätestatud, et kui komisjon on arvamusel, et liikmesriik ei ole täitnud ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 2 alusel tehtud kohtuotsusega määratud kohustusi, võib komisjon pärast seda, kui on andnud sellele riigile võimaluse esitada oma märkused, anda asja Euroopa Kohtusse.
155. Kuupäev, mille seisuga hinnatakse ELi toimimise lepingu artikli 260 lõike 2 tähenduses rikkumise olemasolu, on ELi toimimise lepingu artikli 260 lõike 2 esimese lõigu kohaselt saadetud märgukirjas märgitud tähtaeg⁽¹⁵⁵⁾.
156. ELi toimimise lepingu artikli 260 lõikes 2 ette nähtud menetluse eesmärk on mõjutada rikkumise toime pannud liikmesriiki täitma varasemat kohtuotsust, millega tuvastati kohustuste täitmatajätmine, ja seeläbi tagada Euroopa Liidu õiguse tegelik kohaldamine. Viidatud sättes ette nähtud sanktsioonid – põhisumma ja trahvi tasumine – taotlevad mõlemad sama eesmärki.

⁽¹⁵¹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. jaanuar 2018, komisjon vs. Kreeka („United Textiles“), C-363/16, ECLI:EU:C:2018:12, punkt 34. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 24. jaanuar 2013, komisjon vs. Hispaania („Magefesa“), C-529/09, ECLI:EU:C:2013:31, punkt 91. See ei piira loomulikult abi tagasinõudmise kohustuse ulatust: vt punkt 2.4.

⁽¹⁵²⁾ See ei piira võimalust tõendada abi tagasinõudmise täielikku võimatust.

⁽¹⁵³⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 30. september 2003, Köbler, C-224/01, ECLI:EU:C:2003:513, punktid 31–33;

⁽¹⁵⁴⁾ Pärast 2007. aasta tagasinõudmise teatise vastuvõtmist on Euroopa Kohus teinud otsuse mitmes asjas, mis komisjon on talle ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 2 alusel lahendamiseks esitanud. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. jaanuar 2018, komisjon vs. Kreeka („United Textiles“), C-363/16, ECLI:EU:C:2018:12; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. november 2017, komisjon vs. Kreeka („Larco“), C-481/16, ECLI:EU:C:2017:845; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. juuli 2015, komisjon vs. Prantsusmaa („Lignes maritimes Marseille-Corse“), C-63/14, ECLI:EU:C:2015:458; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 6. mai 2015, komisjon vs. Saksamaa („Deutsche Post“), C-674/13, ECLI:EU:C:2015:302; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. september 2014, komisjon vs. Saksamaa („Biria Gruppe“), C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. juuni 2014, komisjon vs. Itaalia („Aktisimaksust vabastamine“), C-547/11, ECLI:EU:C:2014:1319; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 12. detsember 2013, komisjon vs. Itaalia („Elektri soodustariif“), C-411/12, ECLI:EU:C:2013:832; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. oktoober 2013, komisjon vs. Itaalia („Alcoa“), C-344/12, ECLI:EU:C:2013:667; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. oktoober 2013, komisjon vs. Kreeka („Ellinikos Xrysos“), C-263/12, ECLI:EU:C:2013:673; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 10. oktoober 2013, komisjon vs. Itaalia („Ixfin“), C-353/12, ECLI:EU:C:2013:651; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. märts 2013, komisjon vs. Itaalia („Sardiinia parvlaevad“), C-613/11, ECLI:EU:C:2013:192; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 28. juuni 2012, komisjon vs. Kreeka („Hellenic Shipyards I“), C-485/10, ECLI:EU:C:2012:395; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 29. märts 2012, komisjon vs. Itaalia („Sardiinias hotellindusele antud abi“), C-243/10, ECLI:EU:C:2012:182; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 1. märts 2012, komisjon vs. Kreeka („Maksuvaba reservfond“), C-354/10, ECLI:EU:C:2012:109; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. oktoober 2011, komisjon vs. Itaalia („New Interline“), C-454/09, ECLI:EU:C:2011:650; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 6. oktoober 2011, komisjon vs. Itaalia („Veneetsia ja Chioggia I“), C-302/09, ECLI:EU:C:2011:634; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 14. juuli 2011, komisjon vs. Itaalia („Tremonti bis“), C-303/09, ECLI:EU:C:2011:483; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. mai 2011, komisjon vs. Itaalia („Messid“), C-305/09, ECLI:EU:C:2011:274; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 14. aprill 2011, komisjon vs. Poola („Technologie Bucek“), C-331/09, ECLI:EU:C:2011:250; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 22. detsember 2010, komisjon vs. Slovakkia („Frucona Košice“), C-507/08, ECLI:EU:C:2010:802; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 22. detsember 2010, komisjon vs. Itaalia („Abi börsil hiljuti noteeritud äriühingutele“), C-304/09, ECLI:EU:C:2010:812; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. november 2008, komisjon vs. Prantsusmaa („Article 44-septies CGI“), C-214/07, ECLI:EU:C:2008:619; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 19. juuni 2008, komisjon vs. Saksamaa („Kahla/Thüringen“), C-39/06, ECLI:EU:C:2008:349; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 14. veebruar 2008, komisjon vs. Kreeka („Olympic Airways I“), C-419/06, ECLI:EU:C:2008:89; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 6. detsember 2007, komisjon vs. Itaalia („Kiireloomulised tööhõivemeetmed“), C-280/05, ECLI:EU:C:2007:753.

⁽¹⁵⁵⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. september 2015, komisjon vs. Itaalia („Veneetsia ja Chioggia II“), C-367/14, ECLI:EU:C:2015:611, punkt 35.

157. Nende sanktsioonide kohaldamise üle otsustab Euroopa Kohus komisjoni ettepaneku põhjal (mis ei ole Euroopa Kohtule siduv). ELi toimimise lepingu artikli 260 lõike 2 kohase hagiga seoses sanktsioonide ettepaneku tegemisel järgitakse kriteeriume, mis on esitatud korrapäraselt ajakohastatavas komisjoni teatises⁽¹⁵⁶⁾. Selle teatise kohaselt tuleb liikmesriigile rahalise karistuse määramisel arvesse võtta kolme põhikriteeriumi: i) rikkumise raskusastet, ii) rikkumise kestust ja iii) vajadust tagada karistuse hoiatav toime, et rikkumine ei korduks. Komisjon leiab, et abi tagasinõudmise kohustuse rikkumine on alati raske rikkumine⁽¹⁵⁷⁾.
158. Komisjon kaalub süstemaatiliselt ELi toimimise lepingu artikli 260 lõike 2 alusel Euroopa Kohtu poole pöördumist juhtudel, kui asjaomane liikmesriik ei ole täitnud ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 2 alusel tehtud kohtuotsust⁽¹⁵⁸⁾.

6.2. Deggendorfi kohtuotsus

159. Deggendorfi kohtuasjas sedastas Euroopa Kohus, et komisjon võib tunnistada ettevõtjale antud abi siseturuga kokkusobivaks tingimusel, et ettevõtja maksab tagasi varasema ebaseadusliku abi, arvestades asjaomaste abisummade kumulatiivset mõju⁽¹⁵⁹⁾.
160. Kui juriidiliselt eraldiseisvad füüsilised või juriidilised isikud moodustavad ühe majandusüksuse, tuleb neid Euroopa Liidu konkurentsioiguse kohaldamisel käsitleda ühe ettevõtjana. Sellistel juhtudel peab komisjon selleks, et hinnata varasemate ja kavandatavate uute abisummade kumulatiivset mõju, kaaluma, millisesse gruppi abisaaja kuulub⁽¹⁶⁰⁾.

7. LÕPPSÄTTED

161. Käesolev teatis asendab 2007. aasta tagasinõudmise teatise.
162. Komisjon võib käesoleva teatise läbi vaadata, tuginedes edaspidistele olulistele muutustele riigiabi tagasinõudmise praktikas või kohaldatavate Euroopa Liidu õigusnormide või kohtupraktika asjakohastele muudatustele.
163. Liikmesriikide ametiasutused võivad riigiabi tagasinõudmisega seotud küsimustes pöörduda komisjoni ühtse kontaktipunkti poole aadressil comp-recovery-state-aid@ec.europa.eu.

⁽¹⁵⁶⁾ Komisjoni teatis – EÜ asutamislepingu artikli 228 kohaldamine, SEK(2005) 1658 (ELT C 126, 7.6.2007, lk 15), mida on muudetud ja ajakohastatud komisjoni veebisaidil avaldatud teatistega.

⁽¹⁵⁷⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. mai 2014, komisjon vs. Hispaania („Maksualane abi Baskimaal“), C-184/11, ECLI:EU:C:2014:316, punkt 69.

⁽¹⁵⁸⁾ Pärast 2007. aasta tagasinõudmise teatise vastuvõtmist on Euroopa Kohus teinud otsuse mitmes asjas, mis komisjon on talle ELi toimimise lepingu artikli 260 lõike 2 alusel lahendamiseks esitanud. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 14. november 2018, komisjon vs. Kreeka („Hellenic Shipyards II“), C-93/17, ECLI:EU:C:2018:903; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. september 2015, komisjon vs. Itaalia („Veneetsia ja Chioggia II“), C-367/14, ECLI:EU:C:2015:611; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 17. november 2011, komisjon vs. Itaalia („Tööhõivemeetmed II“), C-496/09, ECLI:EU:C:2011:740; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. mai 2014, komisjon vs. Hispaania („Maksualane abi Baskimaal“), C-184/11, ECLI:EU:C:2014:316; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 7. juuli 2009, komisjon vs. Kreeka („Olympic Airways II“), C-369/07, ECLI:EU:C:2009:428; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. detsember 2012, komisjon vs. Hispaania („Magefesa II“), C-610/10, ECLI:EU:C:2012:781. Kõigis neis kohtuotsustes, välja arvatud „Maksualane abi Baskimaal“, määras Euroopa Kohus liikmesriigile nii põhisumma kui ka karistusmaks tasumise kohustuse. Täpsemalt, kohtuotsuses „Hellenic Shipyards“ määras Euroopa Kohus 7 294 000 euro suuruse karistusmaks iga Euroopa Kohtu otsuse täitmiseks vajalike meetmete rakendamisel viivitatud iga kuue kuu eest ja 10 miljoni euro suuruse põhisumma tasumise kohustuse; kohtuotsuses „Veneetsia ja Chioggia II“ määras Euroopa Kohus 12 miljoni euro suuruse karistusmaks iga Euroopa Kohtu otsuse täitmiseks vajalike meetmete rakendamisel viivitatud poolaasta eest ja 30 miljoni euro suuruse põhisumma tasumise kohustuse; kohtuotsuses „Tööhõivemeetmed II“ määras Euroopa Kohus karistusmaks, mille summa vastab korrutisele, mis saadakse 30 miljoni euro suuruse alussumma korrutamisel selle siseturuga kokkusobimatu ebaseadusliku abi protsendimääraga, mida ei ole asjaomase perioodi lõpuks veel tagasi nõutud või mille tagasinõudmist ei ole tõendatud ning mis arvutatakse suhestatuna selle kogusummaga, mida kohtuotsuse kuulutamise kuupäevaks ei ole veel tagasi nõutud, kusjuures karistusmaks tuleb tasuda iga ELi toimimise lepingu artikli 108 alusel tehtud kohtuotsuse täitmiseks vajalike meetmete rakendamisel viivitatud poolaasta eest (punkt 68), ja 30 miljoni euro suuruse põhisumma tasumise kohustuse (punkt 97); kohtuotsuses „Maksualane abi Baskimaal“ määras Euroopa Kohus 30 miljoni euro suuruse põhisumma tasumise kohustuse (punkt 84); kohtuotsuses „Olympic Airways II“ määras Euroopa Kohus 16 000 euro suuruse karistusmaks iga Euroopa Kohtu otsuse täitmiseks vajalike meetmete vastuvõtmisega viivitamise päeva eest (punkt 127) ja 2 miljoni euro suuruse põhisumma tasumise kohustuse (punkt 150); kohtuotsuses „Magefesa II“ määras Euroopa Kohus 50 000 euro suuruse karistusmaks iga Euroopa Kohtu otsuse täitmiseks vajalike meetmete vastuvõtmisega viivitamise päeva eest (punkt 136), ja 20 miljoni euro suuruse põhisumma tasumise kohustuse (punkt 148).

⁽¹⁵⁹⁾ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 15. mai 1997, TWD vs. komisjon, C-355/95 P, ECLI:EU:C:1997:241, punktid 25 ja 26.

⁽¹⁶⁰⁾ Vt kohtuotsus, Esimese Astme Kohus, 8. september 2009, AceaElectrabel Produzione SpA vs. komisjon, T-303/05, ECLI:EU:T:2009:312, punkt 163, mida kinnitab kohtuotsus, Euroopa Kohus, 16. detsember 2010, AceaElectrabel Produzione SpA vs. komisjon, C-480/09 P, ECLI:EU:C:2010:787.